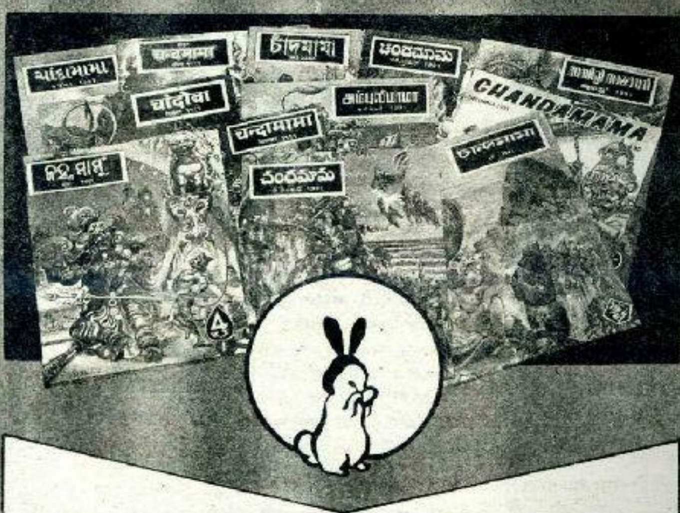

चांदोबा

जून १९९३

RS 4

कॅनडा मधील वाद

इंग्रज आणि फ्रेंच लोक अन्यत्र कोठे मित्र असले तरी कॅनडा मध्ये गेली दोनशे वर्षे त्यांच्यात वाद-विवाद चालू आहे. इंग्लंड आणि फ्रान्स यांच्यामधील हा कॅनडा-विवाद संपविण्यासाठी नि कॅनडात एकता स्थापित करण्यासाठी एक 'सार्वमत' आयोजित करण्यात आले. एकूण दहा राज्यांपैकी सात राज्यांनी प्रतिकूल व बाकीच्या तीन राज्यांनी अनुकूल मत दिले.

सुमारे ५०० वर्षांपूर्वी म्हणजे सन १४९७ मध्ये इंग्रज नाविक जॉन कॉबोट याने आजच्या कॅनडाचा शोध लावला. तेव्हा तो न्यूफाउंडलंड व नोवास्काशिया मधे पोचला होता. तेव्हापासून या प्रांतांवर इंग्लंडचे आधिपत्य सुरू झाले. यानंतर चाळीस-पन्नास वर्षांनी जॉकेस कार्टियर नावाचा एक फ्रेंच संशोधक आजच्या क्युबेकच्या दक्षिणेकडील एक गावात पोचला होता आणि त्याने असं ऐकलं की स्थानिक रेड इंडियन लोक त्या प्रांताला 'कनाथा' नावाने संबोधित असत. हा ह्यूरन भाषेतील एक शब्द आहे आणि आजचे 'कॅनडा' हे नाव त्याची एक रूपांतर आहे. फ्रेंच सरकारनेआपल्या ताब्यातील या भागाला 'न्यू फ्रान्स' असे नाव दिले.

१७ व्या शतकात इंग्लंड व फ्रान्स यांच्यात प्रत्यक्ष वाद सुरू झाला. सन १७१३ मध्ये झालेल्या 'युट्रॅक्ट तह'ा-नुसार इंग्लंडने काही प्रांतावर अधिकार प्रस्थापित केला होता. यानंतर सात वर्षे युद्ध होऊन सन १७६९ मध्ये झालेल्या 'पॅरिस तह'ानुसार कॅनडा ब्रिटनच्या ताब्यात आला आणि शंभर वर्षात क्यूबेक, अंटारियो, नोवास्काशिया व न्यू ब्रान्स्विक ही राज्ये एक झाली. काही काळानंतर मनीटोबा, ब्रिटिश कोलंबिया, अल्बेटो नि सस्कच्युवान ही राज्ये ही त्यात सामिल झाली.

सन १९३९ मध्ये वेस्ट मिनिस्टर विधानानुसार हा विशाल देश ब्रिटिश कॉमनवेल्थ मधील एक स्वतंत्र देश झाला. परंतु क्युबेक मध्ये फ्रेंच भाषा बोलणारांची संख्या अधिक असल्यामुळे आपली भाषा व संस्कृति यांचे संरक्षण हे फ्रेंच लोक करीत राहिले. यामुळे विभाजनाचे वातावरण

वाढू लागले.

गेल्या दोन वर्षात हा विभाजनवाद संपुष्टात आणण्यासाठी जोरदार विचार-विमर्श, वादोपवाद आणि चर्चा होत राहिली. विशेषतः क्यूबेक मधे प्रधान मंत्री ब्रियान मलरोनी आणि दहा राज्यांचे मुख्य मंत्री यांच्यात विचार-परामर्श झाला व घटनेत काही बदल करण्याचे प्रयत्न झाले. क्यूबेकला विशेष स्थान द्यावे, सेनेटचे सभासद नॉमिनेट न करता त्यांची निवडणूक व्हावी, आणि स्थानिक रेडइंडियन व एस्किमो लोकांना स्वपालनाधिकार दिले जावेत हे विशेष बदल होते. अशा रीतीने २८ ऑगस्ट, १९९२ रोजी एक निर्णय घेण्यात आला.

नुकत्याच झालेल्या सार्वमतात एक प्रश्न विचारला होता-"२८ ऑगस्टच्या निर्णयानुसार घटनेत बदल होईल अशी आपली अपेक्षा आहे?"

क्यूबेकने हा निर्णय मान्य केला नाही. कारण घटनेत हे बदल झाले तरी यात क्यूबेकला काही विशेष अधिकार मिळत नव्हते. कॅनडा मध्ये सर्वाधिक लोकसंख्या असलेला प्रांत आहे अंटारियो, त्याने पण हा निर्णय स्वीकारला नाही. नोवास्काशिया, मनीटोबा, सस्काच्युवान, अल्बर्टा व ब्रिटिश कोलंबिया यांनी पण निर्णय अस्वीकृत केला. न्यूफौंडलंड, न्यूब्रान्स्विक आणि प्रिन्स एडवर्ड आयलंड या तीन राष्ट्रांनी मात्र निर्णय स्वीकारला. पण फेडरल पार्लमेंट आणि दहा राष्ट्रांच्या विधान-सभांनी स्वीकृति दिली तरच घटनेत बदल होऊ शकत होता.

सार्वमतातच नव्हे तर अन्य काही बाबीतही जनतेचा पाठिंबा गमवलेले मलरोनी यांनी आपल्या प्रधान मंत्री पदाचा राजीनामा दिला.

आळशी भूत

पार्वतीपुर मध्ये परमेश्वर नावाचा एक आळशी माणूस रहात असे. लहानपणीच त्याची आई वारली होती. तेव्हा पासून वडिलांनी अत्यंत प्रेमाने त्याला लहानाचा मोठा केला. आता परमेश्वर पंचवीस वर्षांचा झाला. पण असा आळशी झाला की इकडची काडी तिकडे करीत नसे.

परमेश्वराच्या या आळशीपणाची गावात सर्वत्र कीर्ति पसरली होती, त्यामुळे आपली मुलगी देऊन त्याला जावई करायला कोणी तयार नव्हतं. शेवटी दूरच्या एका गावातील नागमणि नावाच्या मुलीशी कसं तरी त्याचं लग्न झालं.

नागमणि सासरी येऊन कसा-वसा एक महिना गेला. एकदा ती नवऱ्याला म्हणाली-"असं खाऊन-पिऊन स्वंस्थ बसून कसं होईल? तुमच्या वडिलांचं वय साठ वर्षांचं आहे, तरी ते बिचारे किती मेहनत करतात. तुम्ही त्यांना काही मदत का करीत नाही?"

परमेश्वरला बायकोच्या बोलण्याचा राग आला. तावातावाने तो म्हणाला-"वा! आज वडिलांना मदत करायला सांगतेस, उद्या स्वयंपाकघरात तुला मदत करायला सांगशील! ते आपल्याला नाही बुवा जमणार."

अशा रीतीने दीड वर्ष गेलं. परमेश्वराला एक मुलगा झाला. तरी पण त्याच्यात काही बदल झाला नाही. नागमणि आपल्या बाळाला संभाळून घरातील सर्व कामे करी, आणि नंतर शेतावर ही काम करायला जाई.

एक दिवशी कडक उन्ह पडलं होतं. नागमणीने आपल्या दहा महिन्यांच्या मुलाला नवऱ्याच्या हाती दिलं आणि ती

सोनाली पंडित

कामासाठी शेतावर गेली. संध्याकाळी ती जेव्हा शेतावरून परत आली, तिने पाहिले की कठडा नसलेल्या विहिरीच्या दिशेने आपला मुलगा रांगत येत आहे. आणि थोड्या अंतरावर नवरा स्टुलावर बसून निश्चिंतपणे मुलाकडे पहात आहे.

हे सर्व पाहून नागमणि घाबरून जोरात किंचाळली. हातातील पोतं तिने खाली टाकून दिलं आणि झटकन जाऊन मुलाला कडेवर घेतलं. रागा-रागाने तिने नवऱ्याला विचारले- "मी जर एक मिनिट उशीरा आले असते तर मुलगा विहिरीत पडला असता! तुम्ही नुसते मुकाट्याने पहात बसला. बाप आहात की कसाई?"

आरामात परमेश्वर म्हणाला-"अग, तुझी आता यायची वेळच होती की!"

"छी! तुमचा आळशीपणा पाहून एक क्षण भर ही मी आता इथं राहणार नाही. आज माझ्या मुलाचं काही बरं-वाईट झालं असतं तर!" असं म्हणून नागमणि मुलाला घेऊन तावडतोब माहेरी जायला निघाली.

थोड्या अंतरावर उभी केलेली खाट पाडायला कोणी नव्हतं म्हणून परमेश्वर रात्र भर स्टुलावरच बसून राहिला. अर्धवट झोपेनुन जागा झाला, तेव्हा त्याला आपल्या घराच्या चबुतऱ्यावर एक भूत बसलेलं दिसलं.

भुताला पाहून परमेश्वर जरा ही घाबरला नाही. तो भुताला म्हणाला- "ती खाट टाकून अगोदर बस. मग सांग कसा आलास?"

"मी एक आळशी भूत आहे. मला थोडी मदत पाहिजे. आपण दोघे ही आळशी आहोत, तेव्हा तू माझ्याबद्दल गैरसमज करून घेणार नाहीस अशी आशा आहे." आळशी भूत म्हणालं.

जांभई देत परमेश्वराने विचारलं- "बरं, मग सांग काय मदत करू तुला?"

"एक कुदळ आणि फावडं घेऊन चल माझ्या बरोबर, सांगतो तुला सगळं!" आळशी भुताने उत्तर दिलं.

"त्या चीजा तूच आपल्याबरोबर घे." असं म्हणून परमेश्वर भुताबरोबर निघाला.

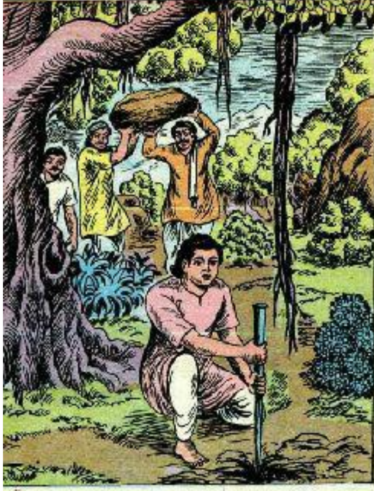
"तुझे श्रम थोडे हलके व्हावेत म्हणून मी तुला माझी गोष्ट सांगतो. मी भूत कसा झालो? लक्षपूर्वक ऐक हं." भूत म्हणालं.

तो जेव्हा भूत झाला नव्हता तेव्हा त्याचं नाव होतं सोमेश्वर. तो घरातील मोठा मुलगा होता, तरी पण कसली ही काळजी न करता खाऊन-पिऊन तो व्यर्थ आपले दिवस घालवीत असे. त्याला तीन मित्र होते. एक मोठा पापी होता, त्याने केलं नाही असं कुठलं ही पाप नसेल. दुसरा म्हणजे सर्व दुर्गुणांचं आगर होतं. तिसरा ही असाच होता, जगातील सर्व वाईट सवयी त्याला होत्या.

सोमेश्वरला एकच बहीण होती. तिचं लग्न करण्यासाठी वडिलांनी शेजारच्या गावातील आपले शेत विकले आणि

विक्रीची रक्कम घेऊन रात्रीच्या वेळी ते आपल्या गावी जाण्यासाठी निघाले. कुणी तरी त्यांचा पाठलाग करताना दिसले. सोमेश्वरच्या वडिलांना संशय आला की हे चोर असावेत. म्हणून त्यांनी आपल्या जवळची रक्कम वडाच्या झाडाखाली गाडून ठेवली आणि आपल्या गावाकडे निघाले. गावापर्यंत पोचताच चोरांनी त्यांना घेरले, आणि रक्कम न मिळाल्याने वडिलांना मार-पीट करून ते पळून गेले.

झालेल्या जखमांमुळे सोमेश्वरच्या वडिलांनी खाट पकडली आणि दोन चार दिवसात त्यातच त्यांचा अंत झाला. मरणापूर्वी सोमेश्वरला जवळ बोलवून वडाच्या झाडाखाली लपवलेल्या रक्कमेबाबत त्यांनी माहिती दिली. आणि सांगितलं-"ती रक्कम आणून योग्य मुहूर्तावर बहिणीचं लग्न करून टाक."

सोमेश्वर इतका आळशी होता की वडाच्या झाडाखालची रक्कम आणण्याचे तो टाळत राहिला. आता जेव्हा बहिणीचं लग्न दोन दिवसांवर आलं आणि आईने पुन्हा-पुन्हा पैसे आणायला सांगितलं, तेव्हा रात्रीच्या वेळी कुदळ घेऊन सोमेश्वर त्या कामगिरीवर निघाला. दिवस भराच्या गप्पात दुष्ट मित्रांना हे सर्व समजलं होतं. म्हणून रात्री त्यांनी सोमेश्वरचा पाठलाग केला. सोमेश्वरला याचा काही पत्ताच नव्हता.

पण लवकरच सोमेश्वरच्या लक्षात आलं की आपल्या मागे कोणी येत आहे. म्हणून दुसऱ्याच एका वडाखाली जाऊन तो जमीन खोदू लागला. तेव्हा त्या दुष्ट मित्रांनी मागून एक मोठा दगड उचलून सोमेश्वरावर फेकला. त्या दगडाने झालेल्या खोल जखमेमुळे सोमेश्वर तेथेच मरून पडला.

त्याच वेळी कोठूनसे तीन वाघ तेथे आले. धर्मदेवीने जसं काही त्याना पाठवलं होतं. आणि त्या तीन वाघांनी दुष्ट मित्रांना मारून टाकलं.

आळशी भूत अशा रीतीने आपली कहाणी सांगून म्हणालं-"पैसे आणण्यासाठी गेलेला मी जेव्हा असा मरून गेलो, तेव्हा माझ्या बहिणीचं लग्न व्हायचं राहून गेलं. आणि या दुःखाने माझी आई व बहीण यांनी प्राण सोडले. माझ्या तिन्ही दुष्ट मित्रांचे आत्मे नरकात गेले. मी प्रेतात्मा बनून असा इकडे-तिकडे भटकत आहे."

एवढ्यात ते एका वडाच्या झाडापाशी आले. भूताने जिथे खोदायला सांगितले तिथे खोदून परमेश्वराने काही पैसे काढले. आता भूत परमेश्वराला म्हणालं-"आज संध्याकाळी आपल्या रडणाऱ्या मुलाला घेऊन जाताना मी तुझ्या बायकोला रस्त्यात पाहिलं. भुकेने रडत असलेल्या तुझ्या मुलाला ती म्हणत होती-"एका आळशी माणसाचा मुलगा म्हणून तू जन्माला आलास न? हा त्रास तुला आता भोगायलाच लागणार. मी तरी काय करू बाळा?" असं म्हणून तुझी बायको ही रडू लागली. माझ्या ही डोळ्यात अश्रू आले. आता हे पैसे घेऊन तू एक छोटा धंदा सुरू कर. आळशीपणामुळे माझं कसं नुकसान झालं, तू पाहिलसंच!" एवढं बोलून भूत आल्या वाटेने निघून गेलं.

परमेश्वरने पैसे नीट पारखून पाहिले. ते जुने होते. प्रचारात नसलेल्या या नाण्यांचा काही उपयोग नव्हता. आता तो घरी आला नि मेहनतीने काम करू लागला. त्याने आपल्या बायकोला पत्र लिहिले-"मी शेतीच्या कामात गुंतलो आहे. तू मुलाला घेऊन ताबडतोब इकडे ये. आळशीपणाच्या चुकीबद्दल मला क्षमा कर."

नवऱ्यात बदल झालेला पाहून नागमणि खुश झाली. मोठ्या आनंदाने आपल्या नवऱ्याच्या घरी जाण्याची तयारी करू लागली.

हजरजबाबी भिकारी

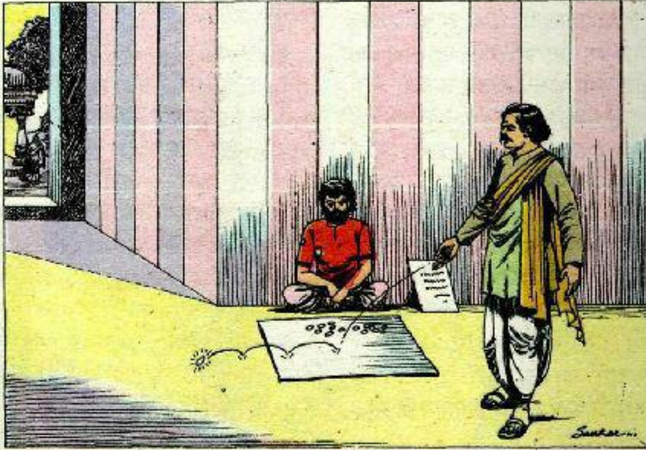
महिमापुरीतील एका देवळासमोर बसून एक भिकारी भीक मागत असे. 'मी आंधळा आहे! भीक द्यावी". अशी अक्षरे लिहिलेली एक फळी त्याच्याजवळ होती. त्याच्या बाजूने जाणारे लोक त्याच्या समोर पसरलेल्या फडक्यावर नाणी टाकून जात असत.

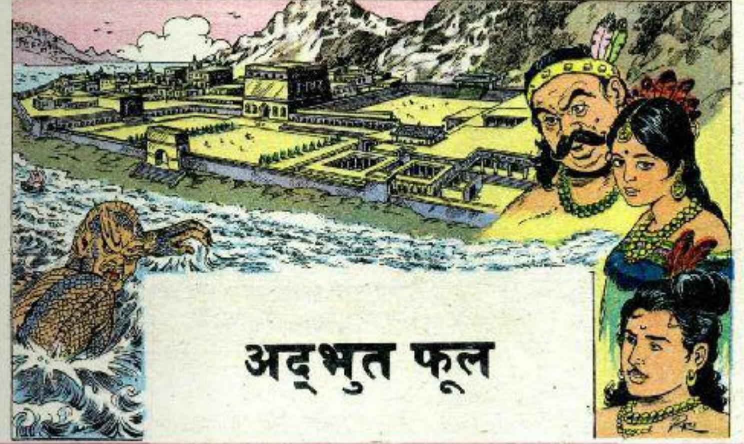
एकदा एका भक्ताने जरा दुरून एक नाणे फेकले. ते घरंगळत जाऊन फडक्यापासून जरा दूर पडले. तेंव्हा तो भिकारी ताबडतोब आपल्या जागेवरून अुठला, अन् त्याने ते नाणे अुचलून आणून फडक्यावर टाकले.

हा सारा प्रकार पाहून त्या भक्ताला समजून चुकले की भिकारी आंधळा तर मुळीच नाहीये! त्याला फारच राग आला, अन् भिकाऱ्याला दरडावत तो म्हणाला, "अरे तुला तर चांगलं दिसतंय ना? मग फळीवर 'आंधळा' असं का लिहिलेयस? लोकांना असं फसवायला लाज नाही वाटत?"

यावर जराही न डगमगता तो भिकारी म्हणाला, "माफ करा महाराज! मी खरं म्हणजे 'मुका' आहे. पण फळीवर लिहिणाराने चुकून 'आंधळा' असं लिहिलंय!"

"ओहो! असं आहे होय? बरं इथून पुढे नीट लिहिता वाचता येणाऱ्याकडून बरोबर लिहून घे! कळलं?" असा सल्ला देऊन भक्त आपल्या वाटेने निघून गेला.

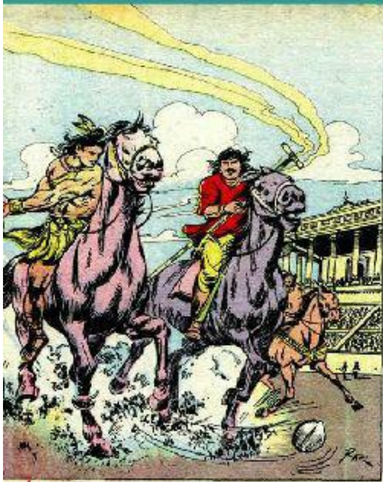

अद्भुत फूल

आपल्या देशाच्या ईशान्येला मणिक्यपुरी राज्य होते. वसन्त ऋतुच्या स्वागताप्रीत्यर्थ या राज्यात एक महिनाभर वसन्तोत्सव साजरा केला जाई. पहाडां-जंगलांनी वेढलेले हे माणिक्यपुरी राज्य वसंतऋतु सुरू होताच निसर्गसौन्दर्याने भरून जाई. सर्वत्र पसरलेली हिरवळ, हिरवीगार झाडेझुडुपे आणि रंगीबेरंगी फुलांवर अुडणारी सुन्दर फुलपाखरे, तऱ्हेतऱ्हेचे पशु-पक्षी यांच्या साह्याने निसर्गदेवी राज्यावर सौन्दर्याची अुधळण करी. यामुळेच तेथे वसंतोत्सव थाटामाटाने साजरा होई. वसंतोत्सव पाहण्यासाठी शेजारच्या राज्यातून ही लोक येत. अशा वेळी लोकांच्या उत्साहाला उधाण येई.

माणिक्यपुरीवर राजा प्रतापवर्मा राज्य करीत होता. एक आदर्श राजा म्हणून त्याची प्रसिद्धी होती. पिता पुष्यवर्मा याची आज्ञा पाळून लहान वयातच प्रतापवर्माने राज्याची धुरा समर्थपणे आपल्या खांद्यावर अुचलली अन् प्रजारंजक पालक म्हणून प्रजेबरोबरच आपल्या पित्यालाही आनंदित केले व त्याची शाबासकी मिळवली.

जनप्रिय राजा म्हणून प्रतापवर्माला कीर्ति मिळाली. आपल्या राज्यात शांति व सुरक्षा स्थापन करून त्याने आसपासच्या

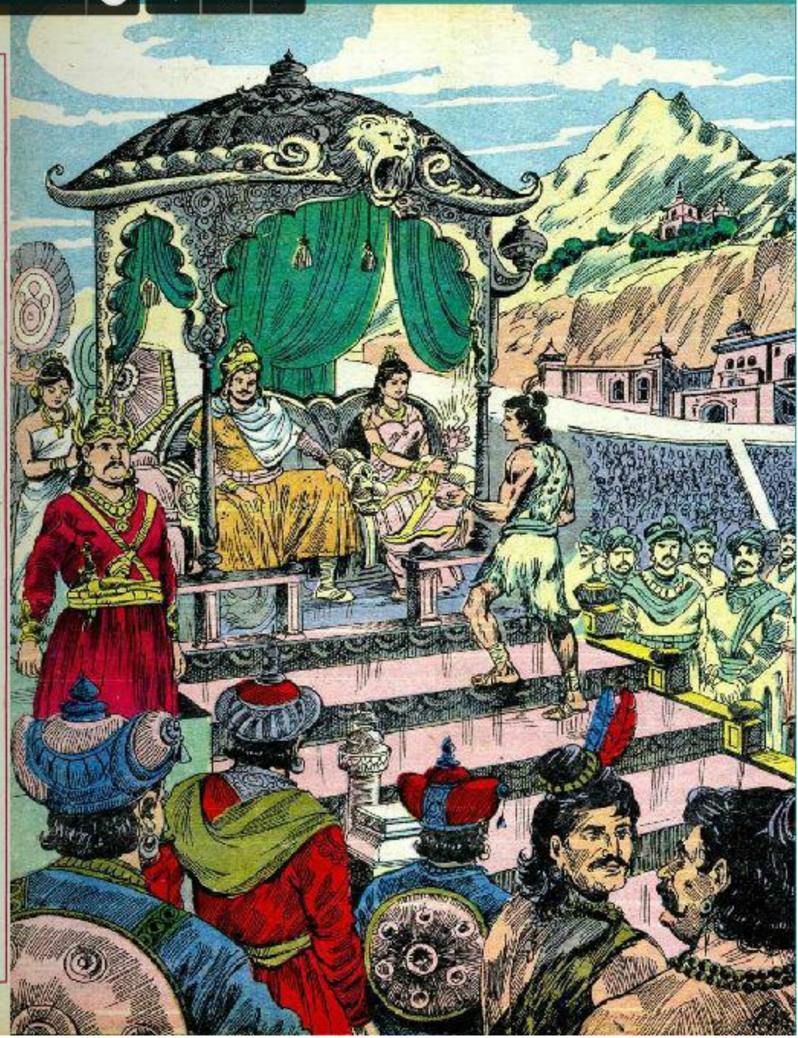

राज्यांशीही स्नेहसंबंध प्रस्थापित केले. त्यामुळे युद्धभय नसलेले नागरिक सुखाने कालक्रमणा करू लागले.

अशा प्रकारे शांति व संरक्षण असल्यामुळे प्रजा अुत्सव-समारंभ वगैरे मोठ्या अुत्साहाने साजरे करी. विशेषतः दरवर्षी येणारा वसन्तोत्सव आबालवृद्ध सारेच अत्यन्त थाटामाटाने व अहमहमिकेने साजरा करीत. क्रीडा स्पर्धा, विविध रंजन-कार्यक्रम, नाटके, संगीत-सभा, व्याख्याने इत्यादि कार्यक्रमांची रेल-चेल होई.

प्रतापवर्मा माणिक्यपुरीचा राजा बनून पंचवीस वर्षे पूर्ण होत असल्याने, या वर्षीचा वसन्तोत्सव तर खासच वैभवाने करायचे ठरले व अनेकानेक योजना बनू लागल्या. केवळ क्रीडाच नव्हे, तर संगीत-साहित्य व ललितकलांच्या स्पर्धांच्याही योजना तयार झाल्या. कवि-पंडितांची पंडित-सभा बोलवायचेही ठरले. या सर्वांमधे भाग घेण्यासाठी आसपासच्या राज्यांतल्या क्रीडापटु, कलाकार व कवि-पंडितांनाही आमन्त्रणे गेली.

प्रथम क्रीडा स्पर्धा झाल्या. या स्पर्धांमधे एका पहाडी जातीच्या युवकाने सर्वात अधिक चढाओढी जिंकून सर्वांचे लक्ष वेधून घेतले. आधी तो मल्लयुद्धात विजयी झाला; नंतर हातात वेत घेअून त्याच्या साह्याने खेळण्यात येणाऱ्या 'कुंजे' नामक खेळातही त्याने आपले अतुल प्राविण्य दाखवले. या वर्षी एक नवीन स्पर्धाही सुरू करण्यात आलेली होती. एक कडक-मजबूत व पक्का नारळ मैदानात ठेवण्यात आला. स्पर्धकाने घोड्यावरून येअून आपल्या हातातल्या काठीने जोराचा तडाखा मारून नारळ चेंडूसारखा हवेत अुडवायचा-अशी ती स्पर्धा होती. या खेळाचे नाव होते लक्पी. या स्पर्धेतही आपल्या जत्थ्याचा नेता म्हणून भाग घेअून तो नारळ-चेंडू घोड्यावरून काठीने अुडवण्यात तो युवक

सफल झाला. त्याचा हा विजय पाहून प्रेक्षकांनी आनन्दाने टाळ्यांचा कडकडाट केला.

क्रीडा-स्पर्धांनंतर बक्षिसे वाटण्यात आली. राजा प्रतापवर्माने स्वहस्ते सर्व स्पर्धकांना बक्षिसे दिली. सर्वात जास्त बक्षिसे पटकावणाऱ्या त्या पहाडी युवकाकडे प्रेमाने पहात राजाने विचारले, "नाव काय बेटा तुझं?"

"माझं नाव अुत्तुंग आहे महाराज!" त्या युवकाने नम्रतेने नाव सांगितले. नंतर आपल्या मित्रांच्या टोळीकडे निर्देश करीत तो म्हणाला, "महाराज, हे सगळे माझ्याबरोबर आलेले माझे मित्र आहेत. आम्ही सारे शृंगमाय पहाडात रहाणाऱ्या कबिल्यातले आहोत. आपल्या राज्यात होणाऱ्या स्पर्धात आम्ही यावेळी प्रथमच भाग घेत आहोत."

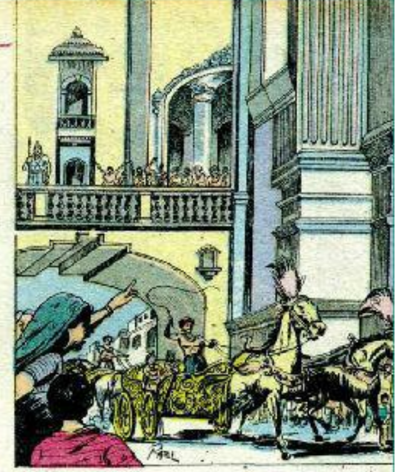
राजाच्या चेहऱ्यावर मन्द हसू तरळले. तेंव्हा अुत्तुंगने आपल्या मित्रांपैकी एकाच्या हातातून झटकन एक पुष्पगुच्छ घेतला व चौथऱ्याच्या पायऱ्या चढून युवराणीच्या हातात तो देत अुत्तुंग म्हणाला, "राजकुमारीजी, आपल्याला फुलांचं फार वेड आहे, असं ऐकतंय मी!" आमच्या प्रान्तातल्या या अपूर्व अशा फुलांचा आपण स्वीकार करावा." नंतर तो चौथऱ्यावरून खाली अुतरला.

पुष्पगुच्छाकडे एकवार प्रेमाने पाहून आनन्दाने आपल्या पित्याकडे वळून राजकुमारी म्हणाली, "बाबा, असली सुन्दर फुलं मी पूर्वी कधीच पाहिली नाहीत. या फुलांची रोपं आपल्या अुद्यानात नाहीत. ती आणण्याची व्यवस्था करायला हा युवक नक्कीच आपल्याला मदत करील. त्यांना फुलं आली म्हणजे आपली बाग अनुपम सौंदर्याने खुलेल!"

राजाने मान हलवून ते कबूल केले. थोड्या वेळाने सारा बक्षिस-समारंभ पूर्ण झाल्यावर अुपस्थित लोकांना अुद्देशून राजा प्रतापवर्मा म्हणाला, "माझ्या प्रिय प्रजाजन हो! या वर्षीच्या वसन्तोत्सवाचे कार्यक्रम खूप थाटामाटाने साजरे होत आहेत. विशेषतः क्रीडास्पर्धा तर फारच आकर्षक झाल्या. त्यात भाग घेअून पहाडी जत्थ्याच्या नायक अुत्तुंगने जे विशेष प्राविण्य दाखवले, ते फारच कौतुकास्पद आहे. त्यामुळे या वर्षी सुरू केलेल्या नव्या खेळाचं नाव या पहाडी प्रजेचं निवासस्थान शृंगमायवरून 'मायक्रीडा' असं मी ठेवत आहे. इतकंच नव्हे, तर या वर्षापासून मी आपल्या सैन्यात या पहाडी जातीच्या युवकांना भरती करणार. अुद्याही राजद्वार सर्वांना खुलं ठेवण्यात येईल. तुम्हापैकी ज्यांना राजप्रासादात यायचं असेल त्यांनी बेधडक यावे आणि राजपरिवाराबरोबर आपला वेळ आनन्दात घालवावा. लैरंबी-माता आपलं रक्षण करो! तुम्हा सर्वांना माझे आशीर्वाद!"

राजाचे हे बोलणे ऐकून तेथे जमलेल्या हजारो लोकांनी आरोळ्या दिल्या, "राजा प्रतापवर्माचा विजय असो! युवराणी प्रियंवदाचा जयजयकार असो!"

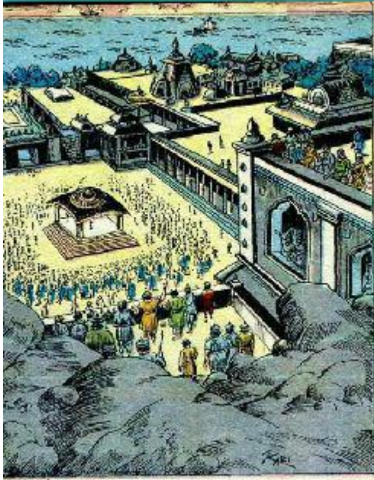
राजा व युवराणी निरनिराळ्या रथातून राजवाड्याकडे परतले. राजाच्या रथात त्याच्याबरोबर सेनापती गंभीरसिंह आणि राजकुमारी बरोबर तिच्या रथात तिच्या

दोन सख्या होत्या. राजमार्गावरून रथ जाअू लागले. तेंव्हा रस्त्याच्या दुतर्फा अुभे राहून प्रजाजन त्यांना नमस्कार करून सदिच्छा व्यक्त करत होते.

राजवाड्यात पोचल्याबरोबर राजकुमारीने पुष्पगुच्छ नीट आकर्षकपणे लावून ठेवण्यासाठी काचेचे मोठे फूलदान मागवून घेतले आणि मोठ्या प्रेमाने ती सारी फुले त्यात लावून ठेवली. अुत्तुंगकडून मिळालेल्या त्या सुन्दर फुलांमुळे युवराणीचे कक्ष अधिकच सुन्दर दिसू लागले.

दुसऱ्या दिवशी सकाळी चहूदिशांनी नागरिक राजवाड्याकडे येअू लागले.

राजा युवराणी व राजपरिवारातील अन्य लोक वरच्या मजल्याच्या सज्जात अुभे राहून त्यांच्या शुभकामनांचा हात हलवून स्वीकार करू लागले.

तरूण-तरुणी एकमेकांवर रंगीत पाणी व गुलाल अुधळून आनन्दाने नाचू-गाअू लागले अन् अशा प्रकारे त्यांनी आपला सारा दिवस मौज-मजेत घालवला.

संध्याकाळी अुत्सवाची गर्दी कमी झाल्यावर सेनापतीला बोलावून घेअून राजा म्हणाला, "परवा श्रृंग्माय पर्वतभागातून आलेल्या अुत्तुंगने युवराणीला दिलेला पुष्पगुच्छ पाहिलात ना? त्या फुलांची रोपं आपल्या अुद्यानात लावावी अशी प्रियंवदेची इच्छा आहे. आपल्या सैन्यातल्या दोन समर्थ अशा शिपायांना निवडून त्यांना तावडतोब श्रृंग्माय पर्वताकडे पाठवून ती रोपं आणायची व्यवस्था करा. त्यांना अुत्तुंग मदत करू शकेल. तेंव्हा तेथे पोचल्याबरोबर प्रथम अुत्तुंगला भेटण्याबाबत त्यांना आदेश द्या."

"जशी आज्ञा." असे म्हणून सेनापती गंभीरसिंह तेथून निघाला. आणि थोड्याच वेळात दोन चांगल्या धडधाकट अन् बळकट शिपायांना बरोबर घेअून तेथे आला. युवराणीच्या महालातली ती फुले दाखवून, त्यांनी काय कामगिरी करायची आहे ते त्यांना समजावून दिले.

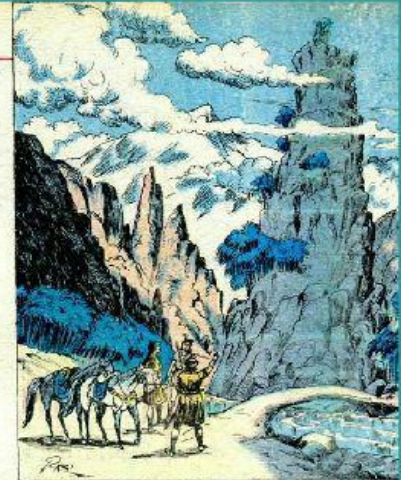
ती फुले पाहून शिपाई फारच खूश झाले. ते म्हणाले, "ही फुलं फारच झकास आहेत. ती ओळखणं तर खूपच सोपं आहे!" नंतर राजकुमारीकडे वळून ते म्हणाले, "युवराणी, या फुलांची रोपं घेअूनच आम्ही परत येअू. निरोप द्या आम्हाला, निघतो आम्ही!" अन् ते निघून गेले.

शिपायांना श्रृंग्माय पर्वताकडे जाअून एक आठवडा लोटला, तरी ते परत न आल्याने युवराणी काळजीत पडली. अन् ती अधिकच अुतावीळपणे त्यांची वाट पाहू लागली. अुत्तुंगने दिलेली फुले

दहा दिवस गेले, तरी जशीच्या तशी ताजी, टवटवीत राहिली होती. ती पाहून युवराणीला फार आनन्द होई.

पहाता पहाता तीन आठवडे लोटले आणि फुलझाडांच्या शोधात गेलेले शिपाई आणखी फुले घेअून राजधानीला परत आले. सेनापती गंभीरसिंह त्या दोघांना बरोबर घेअून राजवाड्यात आला. राजा व युवराणी या मंडळींना पाहून आनन्दित झाले. ती फुले युवराणीच्या हाती देअून गंभीरसिंह राजाला म्हणाला, "महाराज, या शिपायांना ही फुलंच तेवढी मिळाली, रोपं नाही मिळू शकली."

राजाने प्रश्नार्थक दृष्टीने शिपायांकडे पहाताच त्यांच्यातला एकजण म्हणाला, "महाराज, अनेक अडचणींना तोंड देत आम्ही शृंग्माय पर्वतभागात पोचलो आणि अुत्तुंगला भेटलो. आम्हाला पाहून तो फारच खूश झाला. त्याने मग आम्हाला तिथून बरंच दूर असलेल्या डोंगराळ भागात नेलं. त्या डोंगरांवर लहान रोपं म्हणून बांबूसारखी अुत्तुंग आकाशाला भिडणारी रोपं होती; अन् त्यांच्या टोकांवर चमकणारी ही फुलं दिसली. यांच्या चमकत्या रूपामुळे तिथले लोक यांना 'विजेची फुलं' असं म्हणतात. अन् ही शंभर वर्षातून एकदाच फुलत

असल्याने यांना 'शताब्दी फुलं' असंही म्हणतात. त्या माणसांनाही ही फुलं त्यांच्या आयुष्यात प्रथमच दिसत आहेत महाराज! फुलं लागल्यानंतर दोन वर्षांनी त्या जागी थव्या थव्यांनी यांची रोपं येतात. त्यांना फुलं लागायला पुन्हां शंभर वर्षं लागतात. तिथल्या म्हाताऱ्या माणसांकडून ही गोष्ट आम्हाला कळली महाराज! युवराणीची निराशा होअू नये म्हणून आम्ही त्यातलं एक झाड कापायला लावून ही फुलं आणलीत."

शिपायाचे हे बोलणे ऐकून राजाला मोठे आश्चर्य वाटले. तो म्हणाला, "मोठ्या नवलाची गोष्ट आहे ही! ठीक

आहे, दोन वर्षांनी जेंव्हा ती रोपं अुगवून येतील, तेंव्हा ती मागवून आपण आपल्या अुद्यानात लावू या."

"आणि त्या रोपांना शंभर वर्षांनी फुलं लागतील, ती पहाणं काही माझ्या भाग्यात नसेल!" निराशेने राजकन्या अुद्गारली.

राजा त्या शिपायांना म्हणाला, "ठीक आहे. तुम्ही खूप कष्ट करून बरीचशी माहिती मिळवलीत, अन् ही फुलंही आणलीत. आभारी आहे मी तुमचा." अन् त्यांचा अुचित गौरव करून राजाने त्यांना निरोप दिला.

फुलांबाबतची ही शिपायांकडून मिळालेली माहिती जनतेत प्रसृत झाली. राजगुरू गौरीनाथच्या कानीही ही बातमी गेली. 'शताब्दी फूल' हे शब्द ऐकताच तो चमकला. या राजगुरूने अनेक शास्त्रे अभ्यासली होती; तो चांगला विद्वान असून राजघराण्याचे भले चिंतणारा होता तो. ताबडतोब आपले ताडपत्रांचे ग्रंथ चाळून काही माहिती मिळते का, हे शोधू लागला. नंतर आपण काही आवश्यक बोलणं करण्यासाठी येत आहोत असा निरोप त्याने राजाकडे पाठवला.

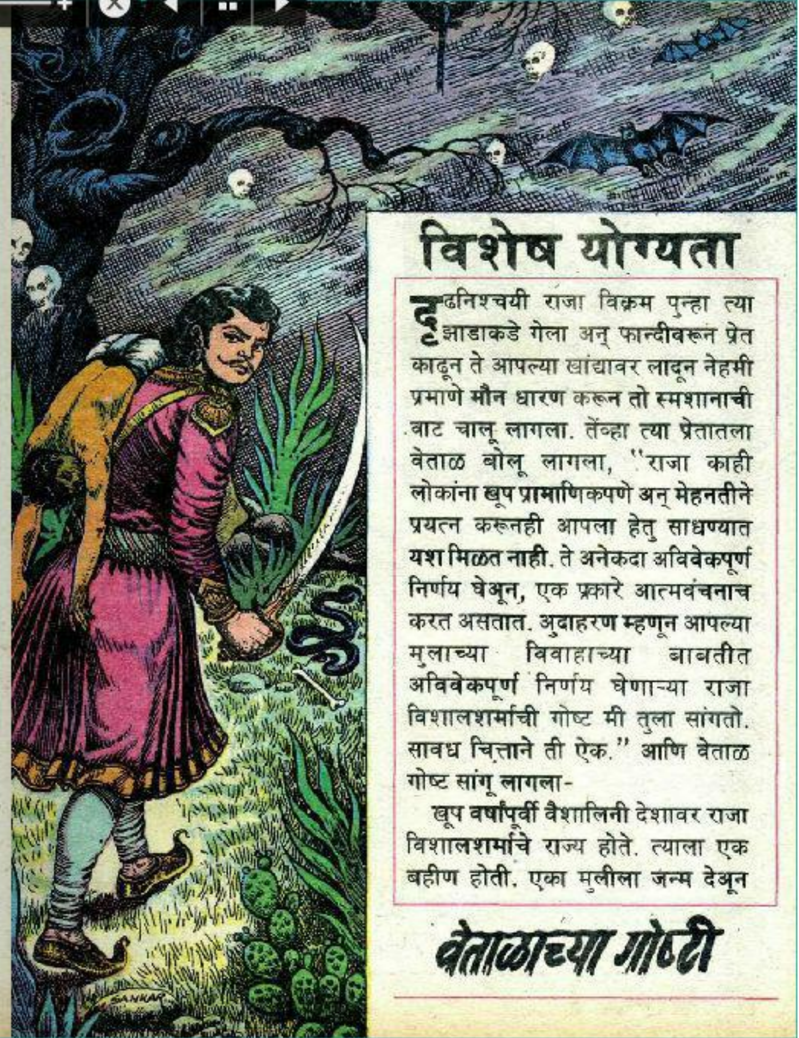
राजगुरु आपल्याकडे आत्ता का येत आहे याबद्दल राजाला आश्चर्य वाटले. राजगुरू राजवाड्यात आले, तेंव्हा स्वतः पुढे होअून राजाने त्यांचे स्वागत केले, आणि त्यांना आसन दिले. "आपलं असं अचानक येण्याचं कारण....." राजाने आपले वाक्य अर्धवटच सोडले. "एक विशेष समाचार देण्यासाठी आलोय मी राजा!" राजगुरु म्हणाले.

राजा प्रश्नार्थक दृष्टीने पाहू लागला, तेंव्हा गुरुजी म्हणाले "मी शताब्दि फुलांबद्दल ऐकलं. ही झाडं लावणं हे राजपरिवार व राजघराण्याला अशुभ आहे."

"अशुभ? आपण काय म्हणता आहात?" आपल्या कानांवर विश्वास बसत नसल्यासारख्या चेहेऱ्याने राजा राजगुरूकडे पाहू लागला.

क्रमशः

विशेष योग्यता

दृढनिश्चयी राजा विक्रम पुन्हा त्या झाडाकडे गेला अन् फान्दीवरून प्रेत काढून ते आपल्या खांद्यावर लादून नेहमी प्रमाणे मौन धारण करून तो स्मशानाची वाट चालू लागला. तेंव्हा त्या प्रेतातला वेताळ बोलू लागला, "राजा काही लोकांना खूप प्रामाणिकपणे अन् मेहनतीने प्रयत्न करूनही आपला हेतु साधण्यात यश मिळत नाही. ते अनेकदा अविवेकपूर्ण निर्णय घेअून, एक प्रकारे आत्मवंचनाच करत असतात. अुदाहरण म्हणून आपल्या मुलाच्या विवाहाच्या बाबतीत अविवेकपूर्ण निर्णय घेणाऱ्या राजा विशालशर्माची गोष्ट मी तुला सांगतो. सावध चित्ताने ती ऐक." आणि वेताळ गोष्ट सांगू लागला-

खूप वर्षांपूर्वी वैशालिनी देशावर राजा विशालशर्माचे राज्य होते. त्याला एक बहीण होती. एका मुलीला जन्म देअून

वेताळाच्या गोष्टी

लगेच या बहिणीने 'राम' म्हटला. विशालशर्माने मेहुण्याची परवानगी घेऊन आपल्या लहानग्या भाचीला आपल्याकडे ठेवून घेऊन तिचा मोठ्या प्रेमाने सांभाळ केला. त्याने तिचे नाव 'वैशाली' असे ठेवले. राजाच्या मनात होते, की वैशाली अुपवर झाली की आपल्या एकुलत्या एक मुलाचा-विजयवर्माचा-विवाह तिच्याशी करून द्यावा.

विजयवर्मा वैशालीकडे विशेष लक्ष देत नसे, ही गोष्ट ध्यानी आल्यामुळे राजाच्या मनात शंका येई की - विजयवर्मा या विवाहाला नकार तर नाही देणार ना? शेवटी एकदा विशालवर्माने आपल्या मनची गोष्ट विजयवर्मासमोर प्रकट केली.

विजयवर्माने जरा वेळ गप्प राहिल्यानंतर म्हटले, "वैशाली कदाचित एक चांगली सहधर्मचारिणी होअू शकेल! पण बाबा, माझ्या मते भावी राजाची महाराणी बनण्याची योग्यता मात्र तिच्यात मुळीच नाहीये."

"मुला," त्याला टोमणा देत राजा म्हणाला, "ओहो! चांगली सहधर्मचारिणी होण्यापेक्षाही, महाराणी होण्यासाठी मुलीत आणखी काही विशेष योग्यता असावी लागते हे मला नव्हतं माहीत! मग सांग ना, तशी योग्यता वैशालीत नाही, तर आणखी कोणात आहे?"

विजयवर्मा बिलकुल मागेपुढे न पहाता सरळ अुत्तरला, "माझ्याच बरोबर शिक्षण घेतलेली, आपल्या महासेनापतींची कन्या सौमित्री, ही माझ्या दृष्टीने यासाठी पूर्ण लायक आहे."

या अुत्तराने राजा विशालवर्मा चांगलाच भडकला. रागाने तो म्हणाला, "सौमित्री वैशालीपेक्षा अधिक लायक आहे? दिसण्यात की सुशीलतेत? कोणती विशेष लायकी आहे तिच्यात?"

विजयवर्मा ने शांतपणे म्हटले, "बाबा, माफ करा मला! पण आत्ता तुम्ही रागात आहात. माझं बोलणं तुम्हाला नक्कीच कडू वाटेल."

हे ऐकून राजा तेथून अुठून निघून गेला. पण यानंतरही तोच प्रस्ताव राजाने दोन-चार वेळा मुलासमोर मांडला असता, त्याने प्रत्येक वेळी आपले पहिले अुत्तरच ऐकवले.

विजयवर्माचे तेच ते अुत्तर ऐकून राजा विशाल वर्मा वैतागून एकदा म्हणाला, "तू आपला हट्ट सोडणार नाहीस असं दिसतंय. तुझं लग्न म्हणजे अशी एक मोठी समस्या होईल, असं मला स्वप्नातही कधी वाटलं नव्हतं."

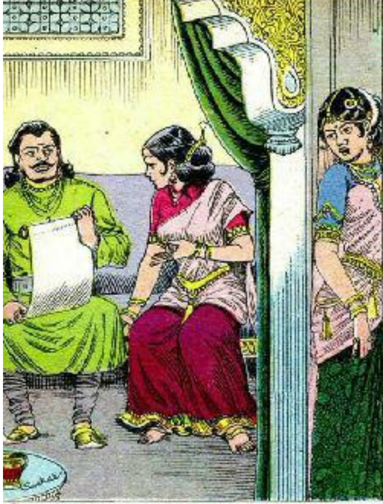
यामुळे आपल्या पित्याच्या मनाला किती क्लेश होत आहेत हे विजयवर्माला कळून चुकले. तो म्हणाला, "बाबा, या कठीण समस्येचं अुत्तर मी शोधून ठेवलंय. तुम्ही असं करा, मी तुम्हाला एक गोष्ट सांगतो. तिच्या शेवटी मी काही प्रश्न विचारीन. अंहं, त्याची अुत्तरं तुम्ही नाही द्यायची. वैशाली अन् सौमित्री या दोघींनाही तुम्ही ती गोष्ट ऐकवायची. त्या जी अुत्तरं देतील, ती ऐकूनच तुम्हाला या समस्येचं अुत्तर सापडेल."

विशालवर्माचा निरुपायच होता! त्याने ती संपूर्ण गोष्ट ऐकली: अन् दुसऱ्या दिवशी अंतःपुरात जाअून वीणावादनात

मग्न असलेल्या वैशाली व सौमित्रीशी प्रथम काही इकडच्या-तिकडच्या गप्पा मारल्या. नंतर सहज विषय काढून तो त्यांना म्हणाला, "मी तुम्हा दोघींना एक छानशी गोष्ट सांगतो. नीट सावध चित्ताने ऐका." राजा गोष्ट सांगू लागला-

खूप वर्षांपूर्वी अवंतीवर राज्य करणाऱ्या राजा सिंहकेतूला दोन राण्या होत्या. वंशरीतीप्रमाणे वडीलधाऱ्यांनी पसंत केलेली स्वर्णलता त्याची थोरली पत्नी-धर्मपत्नी-होती. पण धाकटी पत्नी श्रीलेखा हिच्याशी राजाने स्वतःच तिच्या गुण व व्यक्तित्वावर खूष होअून विवाह केला होता.

थोरली पत्नी स्वर्णलता हिला वाटे, की राजा श्रीलेखेवरच अधिक प्रेम करतो, अन् त्यामुळे ती दुःखी असे. श्रीलेखा खूपदा पुरुषवेष धारण करून राजाबरोबर फिरत असे, शिकार व राज्यकारभार यात बरोबरीने भाग घेत असे. खूप विचार करून स्वर्णलतेने एक विचार पक्का केला व तिने राजाला सांगून टाकले की, आपली पुरुषवेष धारण करून राजाबरोबर फिरायची इच्छा आहे.

यावर राजा विशालवर्मा मन्दस्मित करून म्हणाला, "ठीक आहे, आपण तुझ्या म्हणण्याप्रमाणे करू."

यानंतर एका आठवड्यानेच स्वर्णलता पुरुषवेषात आपल्या पतीबरोबर शिकारीसाठी जंगलात गेली. जंगलात भिल्लांच्या झोपड्या एकमेकींपासून तुटक, अशा खूप दूरवर पसरलेल्या होत्या. शिकार करताना थकलेला राजा आपल्या पत्नीसह एका झोपडीत गेला. झोपडीत भिल्ल स्त्री एकटीच होती. तिने मोठ्या आदराने राजदम्पतीला बसवून घेतले, अन् मातीच्या दोन पेल्यातून दोघांना एक काहीसा निराळाच पदार्थ देत म्हटले, "आम्हा भिल्लांच्या घरी, खास करून हा पदार्थ बनवला जातो महाराज!" अन् असे सांगताना त्या स्त्रीच्या चेहऱ्यावर विशेष संतोष दिसत होता.

सिंहकेतूने हसतच तिच्या हातून मातीचा पेला घेतला व तो खास पदार्थ प्रेमाने खाऊ लागला. स्वर्णलतेने मात्र त्या पदार्थाचा पहिला घास घेताच तिला कसेसेच होऊ लागले. राजा मात्र आनन्दाने खात राहिला.

पेल्यातला सारा पदार्थ संपल्यावर राजा त्या स्त्रीला म्हणाला, "तुझा हा पदार्थ खूपच छान आहे हं माई! तुझ्याकडे थोडा जंगली मध असेल, तर तो ही दे ना."

हे ऐकून भिल्ल स्त्रीला फारच आनन्द वाटला. तिने लगेच दोन पेल्यातून मधही आणून तो त्यांच्यासमोर ठेवला. मध प्यायल्यानन्तर तिथेच जरासा आराम करून राजदांपत्य झोपडीतून बाहेर पडले.

स्वर्णलता राजाला म्हणाली, "महाराज, एक मिनिट थांबा, आलेच मी." अन् ती भिल्ल स्त्रीला पुन्हा झोपडीत घेऊन गेली व तिने तो पदार्थ कसा बनवायचा याची कृति विचारून घेतली.

एका आठवड्यानन्तर राजा सिंहकेतु जेंव्हा आपली थोरली राणी स्वर्णलता हिच्या अंतःपुरात गेला, तेंव्हा तिथे एका मोठया सुवर्णपात्रात खूपसा एक पदार्थ त्याला खायला दिला व म्हटले, "त्या दिवशी भिल्लाच्या झोपडीत तुम्ही जो पदार्थ मोठ्या प्रेमानं खाल्लात, तोच आहे हा."

तेंव्हा हसत हसत सिंहकेतूने ते सुवर्णपात्र जवळच्या टेबलावर ठेवले आणि आपल्या गळ्यातली मोत्याची माळ काढून राणीच्या गळ्यात घालत म्हटले, "माझ्याबद्दल तुझ्या मनातलं प्रेम अन् श्रद्धा पाहून मला फार बरं वाटतंय देवी! तुझ्यासारख्या अशा सुकोमल शिरीषपुष्पासारख्या स्त्रीने अंतःपुरातच रहाणं बरं. माझ्याबरोबर बाहेर भटकून तुझं कष्ट सहन करणं मला मुळीच आवडणार नाही."

पतीच्या या बोलण्यांवर खूश व्हावं की दुःखी, हे स्वर्णलतेला कळेना. ती तशीच

गप्प राहिली.

ही गोष्ट पूर्ण करून वैशाली अन् सौमित्रीकडे पहात विशालवर्माने विचारले, "राजा सिंहकेतूचं स्वर्णलता अन् श्रीलेखा यांच्याशी वागणं अगदी परस्परविरोधी आहे, असा मला संशय येतोय. पण हे वागणं बरोबर आहे की नाही?"

वैशाली ताबडतोब अुत्तरली, "सिंहकेतूचं स्वर्णलतेशी वागणं बरोबर नाही, यात काही संशयच नाही. दोघीही बायका घोड्यावर बसू शकतात, तलवार चालवू शंकतात; तेंव्हा दोघीही सारख्याच आहेत न! मग राजा फक्त श्रीलेखेला आपल्या बरोबर बाहेर नेअू इच्छितो अन् स्वर्णलतेला मात्र अंतःपुरातच डांबून ठेअू पहातो. यावरूना कळून चुकतं, की त्याचं वागणं बरोबर नव्हे!"

आता विशालवर्माने सौमित्रीला विचारले, "तुझं काय म्हणणं आहे बाळ? तुलाही असंच वाटतंय का?"

थोडेसे हसत नकारात्मक डोके हलवत सौमित्री अुत्तरली, "सिंहकेतूचं वागणं योग्यच आहे. त्याच्या वागण्यावरून त्याची शासन-कुशलता आणि मानवतावादी दृष्टिकोन दिसून येतोय महाराज!"

हे अुत्तर ऐकून राजा विशालदेव काहीसा चमकलाच, पण गप्प राहून तो काही विचार करत राहिला. अन् थोडया वेळाने तिथून निघून गेला.

यानन्तर एक महिन्याने सौमित्री-विजयवर्मा यांचा विवाह मोठ्या थाटामाटात पार पडला. अन् राजाने राज्यकारभार आपल्या पुत्रावर सोपवला.

इतकी गोष्ट सांगितल्यावर वेताळने विक्रमराजाला प्रश्न केला, "राजा, वैशाली आणि सौमित्री यांच्या अुत्तरांमधे असा काय फरक आहे, की ज्यामुळे राजा विजयवर्माला संतोष वाटला? सारख्याच सुशील व विद्वान बायकांमधे सिंहकेतुने श्रीलेखालाच जास्त मान का दिला? त्याचं हे वागणं अनुचित नव्हे का? अन् अशा परिस्थितीत राजा विश्वालवर्माला सौमित्रीचं अुत्तर अधिक पसन्त का पडलं? तिलाच आपली सून म्हणून त्यानं का पसंत केलं? पुत्राचं मत तर अगोदर पासूनच वैशालीच्या विरुद्ध होतं, मग सौमित्रीचं अुत्तर पसंत करून राजाने एक प्रकारे आत्मवंचना नाही का केली? या प्रश्नांची अुत्तरं माहीत असूनही देण्याचं टाळलंस, तर हे विक्रमराजा, तुझ्या मस्तकाचे शतशः तुकडे होतील!"

राजा विक्रम अुत्तरादाखल बोलू लागला, "सर्वसाधारण माणूस व देशाचा शासक असणारा राजा यांच्या वागणुकीत पुष्कळसा फरक असतो. पूर्ण राज्य म्हणजे राजाचे कुटुंबच असते. स्वतःला मुळिच न आवडलेला पदार्थ राजाने त्या भिल्ल स्त्रीला संतोष देण्यासाठीच प्रेमाने खाल्ला. स्वर्णलतेने ही गोष्ट ओळखलीच नाही. त्याच जागी श्रीलेखा असती, तर तिनं याबद्दल राजाचे कौतुक केले असते, त्याच्या राजदक्षतेची प्रशंसा केली असती. भिल्ल स्त्रीने दिलेला पदार्थ मुद्दाम बनवून राजाला खाअू घालण्यात स्वर्णलतेचं अज्ञानच प्रकट होतं. अशा बायकांनी अंतः- पुरात रहाणंच श्रेयस्कर. योग्य परीक्षा करण्याची शक्ति असणाऱ्या श्रीलेखेसारख्या स्त्रियाच फक्त पतीबरोबर सदासर्वकाळ वावरायला लायक असतात. या गोष्टीत सिंहकेतूची भूमिका विजयवर्माची, व सौमित्री आणि वैशाली अनुक्रमे श्रीलेखा अन् स्वर्णलता आहेत. खरी गोष्ट जाणूनच राजा विशालवर्माने पुत्राचे म्हणणे मान्य करून हा विवाह घडवून आणला. यात आत्मवंचनेचा कुठे प्रश्नच नाही."

परंतु असे योग्य अुत्तर देअूनही राजा विक्रमकडून मौनभंग घडलेच. अन् म्हणूनच पुन्हा त्याच्या हातावर तुरी देअून वेताळ प्रेतासह अदृश्य होअून आपल्या झाडावर लटकू लागला.

चान्दोबाच्या बतम्या

नुकत्याच तीन मुलांबद्दल विशेष बातम्या आल्या. ही तीन्ही मुलें अमेरिकेतील आहेत. त्यातला सर्वात मोठा आहे अमेरिकेत स्थायिक झालेला, भारतीय कुटुंबातला एक मुलगा.

आशाज्योति

२० जानेवारीला अमेरिकन अध्यक्ष बिल क्लिंटन यांच्या अध्यक्षपदावर येण्याच्या संदर्भात एक मेजवानी आयोजित केली गेली. या मेजवानीसाठी पन्नास खास लोकांना आमंत्रण होते. या खास लोकातच एक होता एकोणीस वर्षीय रोजर कुट्टन! बिल क्लिंटनने याचा 'आशाज्योति' असा अुल्लेख केला होता. भारतातल्या केरळ प्रान्तातून अमेरिकेत जाअून स्थायिक झालेल्या डॉ. अधुकुट्टन यांचा हा मुलगा. रोजर कुट्टन म्हणाला, ''अध्यक्षांचे आमन्त्रण आल्याचा मला, आईवडिलांना, बहिणीला-आम्हा सर्वांनाच फार आनन्द वाटला. माझ्या आईला तर इतकं गहिवरून आलं, की थोडा वेळ तिला काही बोलताच येईना!'' मेजवानीहून परत आल्यावर हा मुलगा म्हणाला, ''या ऐतिहासिक घटनेत भाग घेणं, ती पहाणं-हा एक फारच सुखद आणि हर्षदायक अनुभव आहे.''

रोजरचे खरे नाव आहे राज. तो तीन वर्षांचा असतानाच मोटारींचे नंबर पाहून लक्षात ठेवी. ते तो मुळीच विसरत नसे. त्याच्या वडिलांनी हॉर्किन्स विश्वविद्यालयात नेअून त्याची तपासणी करवली. प्रवेश परीक्षेत शंभर टक्के गुण मिळवून वयाच्या नवव्या वर्षीच त्याने गणित विषयातील पदवी मिळवली. नंतर 'वॉल्स्ट्रीट'च्या काही करोडपतींचा तो 'मनीमॅनेजर' बनला. आता तो बिल क्लिंटनच्या आर्थिक सल्लागारांपैकी एक आहे.

अमेरिकन सरकारला अनुदान

अमेरिकेतील अुत्तर डकोटा-फार्गोच्या 'लॉयी ब्रिब्लेला' नावाच्या मुलाचे वय आहे चौदा. त्याने झाडांच्या रोपांच्या व्यापारात जी कमाई केली, त्यातले १००० डॉलर्स त्याने अमेरिकन सरकारला अनुदान म्हणून पाठवले. अध्यक्षपद ग्रहण केल्याबरोबर बजेटमधील तूट भरून काढण्यासाठी त्याने लोकांना अनुदान देण्यासाठी आवाहन केले होते; त्याची प्रतिक्रिया म्हणून चौदा वर्षांच्या या मुलाने आपल्या कष्टाच्या पैशातून ही रक्कम पाठवून असे सुचवले की तिचा अुपयोग द्वि व ए ड्स्-संशोधनासाठी अुपयोग केला जावा.

सर्वात कमी वयाचा प्रकाशक

अमेरिकेतील 'लट नाईट' टी. व्ही. कार्यक्रमांचे संचालक डेव्हिड लेटरमन यांनी ग्लेनिएल्लिनच्या क्लॉक स्लॅकी नावाच्या दहा वर्षे वयाच्या मुलाची मुलाखत घेतली. हा मुलगा चौथ्या इयत्तेतला विद्यार्थी असून तो 'मामुट ऑफ द वर्ल्ड' नावाची पत्रिका गेली चार वर्षे चालवत आहे. जगात सर्वत्र या पत्रिकेचे वर्गणीदार असून ही मुलाखत घेणारा डेव्हिड हा सुध्दा या वर्गणीदारांपैकीच एक आहे.

चान्दोबा पुरवणी—५४

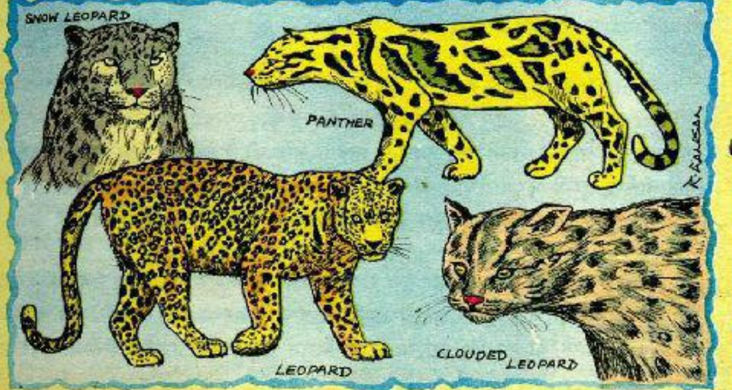
भारतातील पशुपक्षी :

मार्जार परिवाराचे सख्खे बांधव

वाघाप्रमाणेच चित्ता आणि बिबळ्या वाघ हेही मार्जार परिवारातलेच प्राणी होत. परंतु या दोघांच्यात थोडासा फरक आहे. बिबळ्याच्या ज्याला इंग्रजीत लिओपार्ड म्हणतात-अंगावर गोल गोल डाग असतात. पण चित्त्याच्या-ज्याला इंग्रजीत पँथर म्हणतात-अंगावर चांगले मोठे आणि कमी-जास्त आकाराचे डाग असतात. त्याच्या चेहेऱ्यावर आणि मानेवर लहान-मोठ्या रेषा असतात आणि शेपटीवर वलयाकृति रेषा असतात. वाघापेक्षा हे बिबळे आणि चित्ते लहान-म्हणजे २०० ते २१५ सें. मी. लांबीचे असतात. या दोन्हींचा रंग पिवळाच असतो. काळ्या रंगाचे चित्तेही क्वचित आढळतात. भारतात वाघांची संख्या हल्ली कमी होत चाललीय, पण बिबळे आणि चित्ते मात्र त्या धोक्यातून वाचले आहेत. भारतात सर्वत्र हे आढळतात. जेथे लोकवस्ती असते, अशा मुलुखांतूनही त्यांचा वावर असल्याच्या बातम्या ऐकायला मिळतात.

हिमालय प्रान्तात दोन प्रकारचे चित्ते आढळतात. पूर्व हिमालयाच्या शिखरांच्या अुतरणीवर भुऱ्या रंगाचे चित्ते आढळतात, तर बर्फाळ भागात राहाणारे हिम-चित्ते (स्नोलिओपार्ड) पांढरे असतात. हा हिमचित्ता मोठा सुरेख डौलदार दिसतो. अुतरणीवरच्या काही चित्त्यांचे कातडे काळ्या-भुऱ्या रंगाचे असून त्यावर सुंदरसे काळे डाग असतात. यांच्या कातड्याला खूप मागणी असल्याने शिकाऱ्यांना या चित्त्यांचे फार आकर्षण असते. परिणामतः ही जात नष्टप्राय होण्याच्या मार्गावर आहे. हे दोन्ही प्रकारचे चित्ते अन्य सर्वसाधारण चित्त्यांपेक्षा लहान, म्हणजे १०० सें. मी. लांबीचे असतात.

लोककथांमध्ये मांजराला 'वाघाची मावशी' म्हटले जाते आणि तिने म्हणे वाघाला सर्व काही शिकवले, पण झाडावर चढायला मात्र शिकवले नाही. चित्त्यांना मात्र ही कला अवगत असते.

आधुनिक भारतातील साहित्य

रात्रीचा मिट्ट काळोख! एक एकटा वाटसरू आपली वाट चालत होता इतक्यात एका मोकळ्या मैदानात काही डाकू त्याला सामोरे आले. त्याला कळून आले की हे जवळचा एक गाव लुटायला निघाले आहेत.

"थांब, नाहीतर गोळीनं अुडवीन बघ!" डाकूंचा सरदार कर्कश्यपणे ओरडला, अन् त्याने विचारले, "कोण आहेस तू?"

मनासाई ना-दिया

"मी एक बंडखोर आहे. आपल्या देशावर घाला घालून आपल्यावर जबरदस्तीनं राज्य करणाऱ्या परदेशी अत्याचाऱ्यांशीच फक्त मी लढत असतो. अबोध, सर्वसामान्य जनतेला मी कधीच पिडत नाही." त्या एकांड्या वाटसरूने सांगितले.

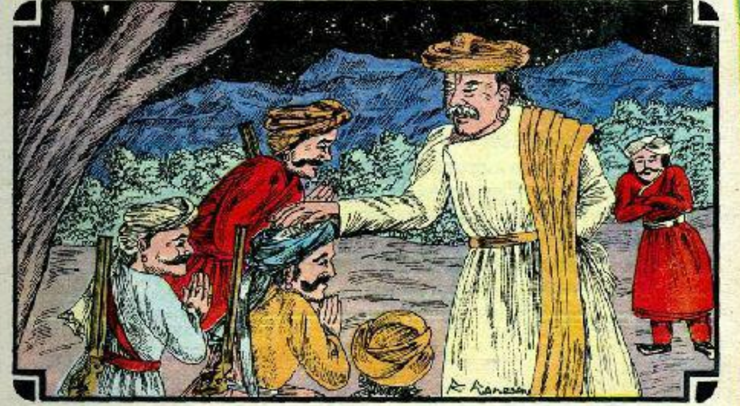
"आम्हीही निष्पाप जनतेला नाही छळत! श्रीमन्त बदमाशांनाच फक्त लुटून आम्ही मारून टाकतो." डाकूंचा सरदार म्हणाला.

"काय? खरंच तुम्ही आम जनतेला त्रास देत नाही? आपल्या मनालाच खरं खरं विचारा! तुम्ही लुटालूट करायला येताय असं कळताच ते भीतीनं कापू लागतात; घरंदारं सोडून बिचारे जंगलात पळून जातात लोक! तुला नक्कीच माहीत आहे की ते आपली काम शांतीने करूच शकत नाहीत. तुम्ही निघून गेलात की पुन्हा त्या बिचाऱ्यांच्या डोक्यावर पोलिसांची टांगती तलवार! हे सगळं 'त्रास देणं' नव्हे तर काय?" वाटसरूने डाकू-सरदाराला विचारले.

हा त्यांचा वाद बराच वेळ चालला; पण शेवटी चोरांच्या सरदाराला आपलं समर्थन करता येईना, तो काही बोलूच शकेना! त्याला आपले कुकृत्य घृणास्पद वाटू लागले. त्या डाकूंचे हृदयपरिवर्तन झाले. वाटसरूही आपल्या वाटेने निघून गेला. अन् अशा तऱ्हेने गावावरचा हल्ला टळला.

तो वाटसरू महान समाजसेवक व सुधारक होता. तो म्हणजेच गुजराथेतील रविशंकर महाराज!

सन् १९२७ मधे लोकांचा असा विश्वास होता की या रविशंकर महाराजांना काही अद्भुत शक्ति अवगत आहेत. ते असे म्हणत की रविशंकर महाराज पुराच्या पाण्यावरून चालू शकतात. महाराज योग्य वेळी लोकांची सेवा करत, त्यांच्या अुपयोगी पडत. दुष्ट लोकांवरच नव्हे तर क्रूर जनावरांवरही त्यांच्या जादूचा प्रभाव पडतो. ते असेही म्हणत, की अगदी

दुष्टातले दुष्ट लोकही महाराजांच्या प्रयत्नाने सज्जन बनतात.

शंभर वर्षापिक्षाही अधिक काळ जगून अलिकडेच स्वर्गवासी झालेल्या कै. रविशंकर महाराजांचे चरित्र गुजराथी भाषेत 'मन्साय ना दिवा' या नावाने प्रकाशित झालेले आहे. एकाद्या रोचक कादम्बरी प्रमाणे वाचल्या जाणाऱ्या या चरित्राचे लेखक होते झवेरचन्द मेघानी (१८९७-१९४७). त्यांनी गुजराथी भाषेत कथा, कविता, नाटक, कादंबऱ्या वगैरे अनेक साहित्य प्रकारात लेखन केलेले आहे.

तुम्हाला माहीत आहे काय?

१. ताजमहालाला लागून वहाणारी नदी कोणती?
२. भारतातील कोणत्या राज्यातून लोकसभेसाठी जास्तीत जास्त अुमेदवार पाठवले जातात?
३. कोणत्या पक्ष्याला प्रेम व शान्तिचे चिन्ह मानले जाते?
४. जगातला मोठ्यात मोठा सजीव प्राणी कोणता?
५. 'कुचिपुडी' नृत्यप्रकाराशी संबंधित राज्य कोणते?
६. 'विश्वाचा प्रकाश' असे कोणाला म्हटले जाते?
७. 'काराकोरम राजमार्ग' कोणत्या दोन देशांना जोडतो?
८. भारतीय पुराणांनुसार आगीचे अधिदैवत कोणते?
९. चीनची राजधानी बिजिंग आहे. परंतु त्या देशातले सर्वात मोठे शहर कोणते?
१०. आधुनिक इमारतींतून अुपयोग केल्या जाणाऱ्या 'लिफ्ट' चा शोध कोणी लावला?
११. अधिकात अधिक चांदी कोणत्या देशात मिळते?
१२. नोबेल शांति पुरस्कार मिळवणारा अमेरिकेतील निग्रो पुढारी कोण?
१३. 'एफेल टॉवर' कोठे आहे?
१४. तुर्क मधील इस्तंबूल शहर पूर्वी कोणत्या नावाने ओळखले जाई?
१५. ब्रिटनने भारताला स्वातंत्र्य देण्याचे मान्य केले, तेंव्हा तेथील पंतप्रधान कोण होता?
१६. 'रेखागणिताचा पिता' कोणाला मानले जाते?
१७. दक्षिण अमेरिकेच्या चिली प्रान्तात कोणती भाषा बोलली जाते?
१८. एका देशाचा राष्ट्रध्वज पांढरा असतो-तो देश कोणता?
१९. आधुनिक बँकिंग पद्धतीचा जन्म कोठे झाला?
२०. दरवाजांना कुलुपे लावून ती किल्ल्यांनी अुघडण्याची पद्धत कोणत्या देशाने सुरू केली?

उत्तरे

१. यमुना.
२. अुत्तर प्रदेश.
३. कबुतर.
४. ब्लू व्हेल.
५. आन्ध्र प्रदेश.
६. येशू ख्रिस्त.
७. पाकिस्तान व चीन.
८. अग्नि.
९. शांघाय.
१०. एलिशा ओटिस.
११. मेक्सिको.
१२. मार्टिन लूथर किंग.
१३. फ्रान्सची राजधानी पॅरिस शहर.
१४. कॉन्स्टंटिनोपल.
१५. क्लेमंट ॲटली.
१६. युक्लिड.
१७. स्पॅनिश भाषा.
१८. पश्चिम सहारा.
१९. इटली.
२०. मिश्र देशीय (इजिप्शियन).

गर्विष्ठ सिद्धेश

राजापुर मधे सिद्धेश नावाचा एक गर्विष्ठ माणूस रहात असे. त्याच्या रागाचा पारा चढला की तो आपला-परका हा विचार न करता समोरच्या माणसाला शिव्या देई व त्याला मारायला धावे. गावातील लोकांना हे माहीत असल्यामुळे ते त्याच्यापासून दूरच रहात.

एकदा चन्दर नावाच्या माणसाची म्हैस सिद्धेशच्या शेतात शिरून चरत असताना सिद्धेशने पाहिले. त्याने आपल्या लाठीने म्हशीला खूप चोपले. नंतर तो चंदरच्या घरी गेला नि ओरडून म्हणाला-"अरे चन्दर, तुझी म्हैस माझ्या शेतात शिरली नि तिने पिकाची नासाडी केली. आतां मी आपल्या गायी तुझ्या शेतात घुसवतो आणि तुझं पीक नष्ट करून टाकतो."

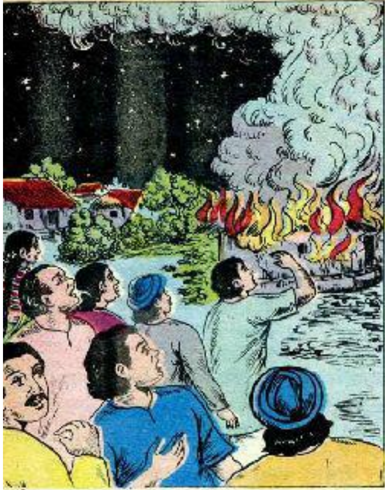
सिद्धेशचा रागीट स्वभाव चन्दरला माहीत होता, तो शांतपणे म्हणाला-"म्हैस शेवटी निर्बुद्ध जनावर! अन् तुझ्या शेतात पीक आहेच कोठे? माझ्या म्हशीने थोडे गवत खाल्ले असेल नर यावेळी मला माफ कर झालं!"

तरी सिद्धेशच समाधान झालं नाही. तो गर्वाने म्हणाला- "हे, म्हैस म्हणे एक निर्बुद्ध जनावर आहे! जरा कान उघडे ठेवून ऐक-एक आठवडाभर या म्हशीचं सगळं दूध माझ्याकडे पाठव. नाही तर हा मी चाललो, माझ्या गायी देतो तुझ्या शेतात घुसवून!"

सिद्धेश होता मोठा हट्टी, नाइलाजाने चंदर एक आठवडा दूध देत राहिला.

एक दिवशी सिद्धेशने गावातील वाण्याकडून गूळ खरेदी केला, गूळ वजनात थोडा कमी होता. जेव्हा सिद्धेशच्या ते लक्षात आलं, तेव्हा रागाने लाल होऊन तो वाण्याच्या दुकानावर गेला

सदाशिव साठे

आणि गर्जना करीत म्हणाला-"काय रे, मला बनवलंस? आसपासच्या गावातील सगळे लोक मला घाबरतात, नि तू या गावात येऊन मला फसवतोस?"

वाण्याने सफाई दिली-"सिद्धेश, चूक घडते एकाद्या वेळी माणसाच्या हातून. मी जाणून-बुजून काही तुला गूळ कमी दिला नाही. जर तुला मी धोकेबाज वाटत असलो, तर माझ्याकडून माल खरेदी करू नकोस. अशी शिवीगाळ नि आरडा-ओरड कशाला?" वाण्याने नम्रतापूर्वक समजून सांगितलं.

"मला शिकवतोस हो? बरं, मी पण पाहून घेईन!" असं म्हणून पाय आपटीत सिद्धेश तिथून निघून गेला.

वाण्याने ज्या झोपडीत आपली भुश्श्याची पोती ठेवली होती त्या झोपडीला आग लागली आणि सर्व माल जळून खाक झाला. हे काम सिद्धेशचंच हे सगळ्या गावाला माहीत असलं तरी त्याच्या विरुद्ध कोणी ब्र काढायला तयार नाही.

त्या गावात एक संन्यासी आला. त्याच्यापाशी अनेक महान् शक्ति होत्या. हे जाणून गावातील लोक रोज एकेक करीत त्याला भोजनासाठी बोलवू लागले. हा सर्व प्रकार पाहून सिद्धेश गर्वाने आपल्या बायकोला म्हणाला-"गावात सगळे गरीब-श्रीमंत लोक या संन्याशाला जेवायला बोलवीत आहेत. आपण प्रसिद्ध आहोत, चुप राहून कसे चालेल? आज दुपारी संन्यासी आपल्या घरी जेवायला येणार. तुला जी पक्कान्नं बनवता येतात ती बनव."

मग सिद्धेश संन्याशाकडे जाऊन म्हणाला-"मला पाहून गावातील सर्व लोक घाबरतात हे आपणास माहीतच असेल. आज दुपारी माझ्याकडे भोजनासाठी या."

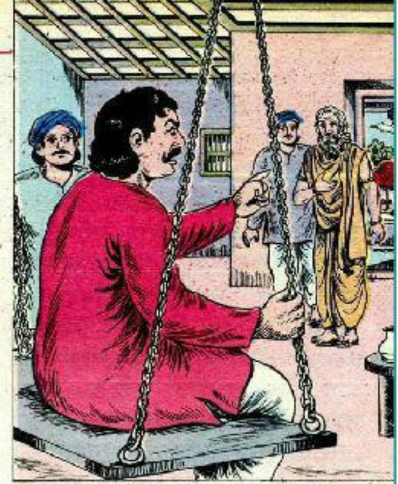
तिथे हजर असलेल्यांपैकी एकाने अमळ धाडसाने विचारले-"सिद्धेश, हेच अधिक गौरवपूर्वक नसतं का सांगता आलं?"

संन्याशाने आपला भाव व्यक्त केला-"माझ्या दृष्टीने सर्वजण समानच आहेत. कोणी कसं आमंत्रण द्यावं हा ज्याचा त्याचा प्रश्न आहे. बोलवणाराच्या घरी मी अवश्य जाऊन अन्नब्रह्माची आराधना करीन."

तेव्हा सिद्धेश घमेंडीने म्हणाला-"वा! त्या नादानाला चांगलं उत्तर दिलं आपण! होय, मी जेव्हा जे काम योजतो, तेव्हाच ते करून टाकतो. आपण ठीक बारा वाजता माझ्या घरी या." असं सांगून सिद्धेश घरी परतला.

सिद्धेशाच्या सूचनेप्रमाणे संन्यासी बरोबर वेळेवर जायला उठला, पण तेवढ्यात साप चावलेल्या एका माणसाला लोक घेऊन आले आणि मंत्र घालण्याची त्यांनी संन्याशाला विनंती केली. संन्यासी म्हणाला-"शुद्ध मनाने सर्वांचे कल्याण चिंतणे म्हणजेच मंत्र घालणे होय." नंतर आपल्या झोळीतून थोडी विभूति काढून त्याने ती साप चावलेल्या माणसाच्या कपालाला लावली. तो माणूस असा उठून उभा राहिला, जणू काही आताच झोपेतून जागा झाला आहे.

यामुळे सिद्धेशच्या घरी जायला संन्याशाला थोडा उशीर झाला. सिद्धेश रागाने संन्याशाकडे पहात म्हणाला-"मी ठरलेल्या वेळी माझी सगळी कामं करतो. मी बारा वाजताच जेऊन घेतलं. आता वाजले आहेत साडे बारा! आता तुम्ही परत जा."

"अतिथि परमश्वरासारखा असतो. पाहुण्याला बोलवून त्याची थोडी ही वाट न पाहता स्वतः भोजन करणं गृहस्थाला शोभत नाही. जे झालं ते झालं! पाहुण्याला परत जायला सांगायचं पाप निदान नको करूस." संन्यासी म्हणाला.

सिद्धेशच्या रागाचा पारा चढला. तो म्हणाला-"वा, उलट मलाच शिकवताय होय?" आणि रागाने त्याने संन्याशाच्या तोंडावर एक जोरात थप्पड मारली.

हा सर्व प्रकार पाहून तेथील लोक सिद्धेशला मारायला उठले. त्यांना थांबवीत संन्यासी म्हणाला-"माणसाला अहंकार गर्व नसावा. माझं ऐकत असलास तर हा गर्व सोड. परमेश्वरच तुला आपल्या अहंकाराबद्दल योग्य ती शिक्षा करील."

लोकांनी सिद्धेशला सोडलं. असे सहा महिने गेले. ज्या हाताने सिद्धेशने संन्याशाला मारलं होत, त्या हातावर एक फोड आला. तो चांगला टमटममला, आत विष पसरीत राहिला. वैद्य म्हणाले-यावर काही उपचार नाही.

आता सिद्धेशला पश्चात्ताप वाटू लागला. त्याला वाटलं, आपण अकारण संन्याशाला मारलं, म्हणून आपले असे हाल होत आहेत. हात कापून टाकायला त्याचं मन तयार नव्हतं, कारण अपंग अवस्थेत तो जेव्हा गावात हिंडेल तेव्हा लोक त्याची टिंगल करतील. तरी पण अहंकार संपूर्ण नष्ट झालेला नव्हता.

काही दिवसांनंतर सिद्धेशचे जीवन पूर्ण अंधकारमय झाले. तेव्हा एक दिवशी संन्यासी त्याला भेटायला आला, त्याने प्रेमाने विचारले-"काय सिद्धेश, कसा आहेस?"

"स्वामीजी माझी अशी दुर्दशा आहे! ही शिक्षा आपण मला दिली की परमेश्वराने कोणास ठाऊक?" असे म्हणून सिद्धेशने संन्याशाच्या पायांवर डोके ठेवले आणि क्षमा मागितली.

"बेटा, आता तू आपल्या अहंकाराला जिंकलस, तुला पश्चात्ताप झाला आहे. तुझ्या अहंकारानेच तुला ही शिक्षा दिली होती." असे म्हणत संन्याशाने सिद्धेशचा हात आपल्या हाती घेतला नि त्यावर थोडी विभूति फुंकली.

हा हा म्हणता सर्व विषारी प्रभाव नष्ट झाला. सिद्धेश खडखडीत बरा झाला. संन्यासी पण तिथून निघाला, तो पुन्हा कधी परत आला नाही. सिद्धेश आता नम्र झाला होता, याचं लोकांना मोठं आश्चर्य वाटलं. सिद्धेश आता सर्वांचं हितचिंतन करू लागला, याचा सर्वांना आनंद वाटला.

निर्भय सलमा

प्राचीन काली टर्की देशात अमीरखान नावाचा एक गरीब माणूस रहात असे. त्याची मुलगी सलमा आता उपवर झाली होती.

सलमा लहानपणापासून भूत-प्रेतांच्या गोष्टी खूप ऐकत असे. त्या ऐकून ती आता अगदी बेडर झाली होती.

एक दिवशी अमीरखानच्या घरी एक मेजवानी होती. त्यावेळी अमीरखानचा मित्र अहमद पण तिथे आला होता. अहमदने कातड्यांच्या व्यापारात खूप पैसा मिळवला होता. मेजवानी मध्य-रात्रीपर्यंत चालू राहिली आणि दुकानातून आणलेल्या मधाच्या पोळ्या संपल्या. अहमदची भूक अजून भागलेली नव्हती, त्याने आणखी पोळ्या मागितल्या, तेव्हा अमीरखानने सलमाला बोलवून सांगितले-"बेटा, दादाच्या दुकानात जाऊन चार मधाच्या पोळ्या घेऊन ये."

हे ऐकून अहमदला मोठं आश्चर्य वाटलं, त्याने विचारले-"दादाचं दुकान स्मशानाच्या पलिकडे आहे. सलमाला भीति नाही वाटणार?"

अमीरखान अभिमानाने म्हणाला-"तीला जगात कशाचं ही भय वाटत नाही!"

त्या अंधाऱ्या रात्री सलमाने दादाच्या दुकानी जाऊन जेव्हा मधाच्या पोळ्या आणल्या, तेव्हा अहमद अमीरखानला म्हणाला-"उद्या आवस आहे. उद्या रात्री स्मशानात जाऊन ती एक कवटी घेऊन येईल?"

अमीरखान हसत म्हणाला-" पैज लावतोस?"

अहमदने खरोखरीच पैज लावली.

टर्कीची एक लोककथा

नंतर अख्तर नावाच्या एका गरीब म्हाताऱ्याला अहमदने पैशाची लालूच दाखवली आणि स्मशानात लपून बसून त्याने काय करावे हे समजून सांगितले. नंतर मध्य-रात्री अहमद सरळ अमीरखानच्या घरी गेला नि स्मशानात जाऊन एक कवटी आणायला सांगितली.

अमीरखानने सलमाला जायला सांगितले. सलमा लगेच स्मशानाकडे जायला निघाली. ठरल्याप्रमाणे अख्तर अगोदरच स्मशानात एका कबरीमागे लपून बसलेला होता.

सलमा स्मशानात आली नि अंधारात तिने एक कवटी शोधून काढून हातात घेतली. अख्तर विचित्र आवाजात तिकडून म्हणाला-"ए छोकरी, ती कवटी घेऊ नकोस. ती माझ्या आईची कवटी आहे!"

सलमाने लगेच ती कवटी खाली ठेवली नि दुसरी आपल्या हाती घेतली. अख्तरने ती कवटी ओळखून तशाच विचित्र आवाजात तो म्हणाला-"नाही, ती पण नको घेऊस. ती माझ्या अब्बाजानची आहे!"

हे ऐकून सलमाने रागाने ती कवटी खाली फेकून दिली आणि ज्या कबरीमागून हा आवाज येत होता. तेथे पोचली. त्या अंधारात एका खड्ड्यात लपलेल्या अख्तरचं टक्कल तिला दिसलं.

सलमा त्या टकल्याच्या जवळ जाऊन रागाने ओरडली-" पुन्हा जर तोंड उघडलंस तर मी या तुझ्या टक्कलाचे तुकडे-तुकडे करून टाकीन अन् तेच बरोबर घेऊन जाईन. खबरदार!" असं म्हणून तिने त्याला दोन-चार लाथा ही घातल्या.

सलमाच्या लाथा खाऊन बिचारा अख्तर तिथे खड्ड्यातच बेशुद्ध होऊन पडला, आणि मिळेल ती कवटी घेऊन सलमा घरी आली. अशा रीतीने अहमद पैज हारला

त्या दिवसापासून सलमाचे नाव तर आसपासच्या मुलुखात ही 'निर्भयतेचा

नमुना' म्हणून प्रसिद्ध झाले. त्या गावाच्या जवळच्या एका गावात सुलेमान नावाचा एक श्रीमंत तरुण रहात असे. तो मोठा सुंदर होता. पण त्याचे लग्न झालेले नव्हते. त्याच्या घरी नोकर-मोलकरणी एक-दोन आठवड्यांहून अधिक टिकत नसत. कारण त्या घरात सुलेमानच्या मृत आईचा प्रेतात्मा हिंडत-फिरत असे, त्याचा त्यांना खूप त्रास होई.

सुलेमानला सलमाच्या बेडरपणाबाबत समजल्यावर त्याने चांगला पगार देऊन तिला आपल्या घरी नोकरी दिली व तो आता निश्चिन्त झाला. सलमा सुलेमानला जेव्हा भोजन वाढी तेव्हा त्याच्या मृत आईच्या प्रेतासाठी पण एक ताट वाढून ठेवी. आणि प्रेमाने सांगे-"मनसोक्त जेवा आई, आज शोरबा फार चांगला झालाय!" अशा रीतीने गोड गोड बोलून सलमाने प्रेतात्म्याला वश करून घेण्यात यश मिळवलं.

एक दिवशी सुलेमान बाहेर गावी गेला. त्या दिवशी रात्री सलमा एकटीच घरात काम करीत होती. तेव्हा सुलेमानच्या आईचा प्रेतात्मा तिला दिसला. सलमा मुळिच घाबरली नाही. प्रेतात्म्याने तिला विचारले-"काय ग मुली, मला पाहून तुला भीति नाही वाटत?"

सलमा आत्मविश्वासाने म्हणाली-"भय? भय कशाशी खातात हेच मला माहीत नाही. आणि तुम्ही तर किती चांगल्या आहात आई, तुम्हाला पाहून कसलं भ्यायचं?"

यावर हसून प्रेतात्मा म्हणाला-"बेटा, तुझं हे रूप नि तुझा धाडशीपणा मला फार आवडला. पण माझ्या या श्रीमंत मुलाच्या घराची मालकीण बनण्यासाठी तुझ्यात आणखी बुद्धिमत्ता असली पाहिजे. तू इतकी योग्य आहेस की नाही कोणास ठाऊक?"

सलमा हसून गप्प बसली. प्रेतात्मा काही विचार करून म्हणाला-"या

घराच्या खाली एक अंधार-कोठडी आहे. न भीता तू माझ्या बरोबर येशील तिथे?"

सलमा म्हणाली-"माताजी, मी तर अगोदरच सांगितलं ना की मला कसली ही भीति वाटत नाही?" नि ती प्रेतात्म्याच्या मागे चालू लागली. प्रेतात्म्याच्या शरीरातून निघणाऱ्या प्रकाशात ती अंधार-कोठडीत उतरली. तिथे एका ठिकाणी विटांचे ढीग होते.

या विटा बाजूला सरकवण्याबाबत प्रेतात्म्याने सलमाला सांगितले. सलमा विटा हलवू लागली, तेव्हा तिला त्या ढिगात दोन पितळी सुरया दिसल्या. एक चांगली मोठी होती, दुसरी छोटी. दोन्ही सुरायात सोन्याची नाणी भरलेली होती.

प्रेतात्मा म्हणाला-"सलमा, मी आतापर्यंत माझ्या मुलाच्या संरक्षणासाठी इथे भटकत असे. आता मी इथे राहण्याची आवश्यकता नाही. तू मला खूप आवडलीस. ही मोठी सुरई माझ्या मुलाला दे व छोटी तू घे. आता मी इथं पुन्हा येणार नाही. तुझ्यावर माझा पूर्ण विश्वास आहे." आणि प्रेतात्मा अदृश्य झाला.

सकाळी सुलेमान परत आला तेव्हा सलमाने रात्रीची सर्व घटना त्याला सांगितली नि म्हणाली-"मोठी सुरई मी घ्यावी व छोटी आपल्याला द्यावी असं पण आईनं सांगितलंय!"

हे सर्व ऐकून सुलेमानने एकदा सलमाकडे निरखून पाहिलं, नि हंसून म्हणाला-"सलमा, तुझ्याशी लग्न करायची माझी इच्छा आहे. आता मोठ्या नि छोट्या सुरईतलं सोनं आपलंच आहे. होय की नाही?"

लग्नाची गोष्ट ऐकून सलमाने लाजून मान खाली घातली. वडिलांकडे जाऊन तिने सर्व वृत्तांत सांगितला. आपल्या मुलीचं भाग्य जाणून अमीरखान खुश झाला. तिची हुशारी वडिलांना ही समजली नाही.

एका आठवड्यात सुलेमान व सलमा यांचे मोठ्या थाटामाटात लग्न झाले.

वीर हनुमान

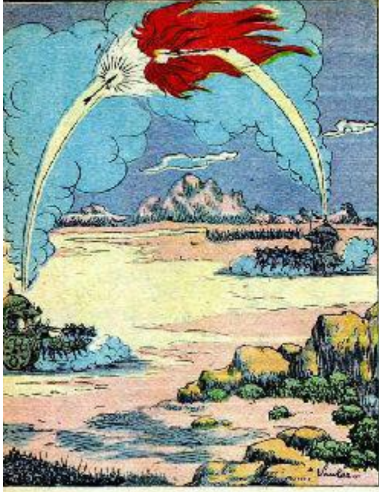
रथावर उभा राहून राम जेव्हा रावणावर बाण सोडू लागला तेव्हा रावणाला मोठा राग आला. त्याने रामावर गंधर्वास्त्र सोडले. रावणाचे हे अस्त्र रामाने लगेच ओळखले व आपल्या गंधर्वास्त्राने ते ताबडतोब नष्ट करून टाकले. यानंतर रावणाने दैवास्त्र फेकले, रामाने आपल्या दैवास्त्राचा उपयोग करून त्याचा ही नाश केला.

आता रावणाने रामावर अत्यंत भयानक राक्षसास्त्र फेकले. अनेक विषसर्प त्या अस्त्रातून बाहेर पडत होते. त्यांच्या तोंडातून अग्निज्वाला निघत होत्या. असे ते भयंकर अस्त्र रामाच्या दिशेने येऊ लागले. तेव्हा रामाने ताबडतोब गरुडास्त्राचा उपयोग केला. त्या अस्त्रातून निर्माण झालेल्या गरुड पक्षांनी ते विषारी साप मारून टाकले.

हा सर्व प्रकार पाहून रावणाचा राग अधिक अनावर झाला. आता तो रामावर बाणांचा वर्षाव करू लागला. एका शक्तिशाली बाणाच्या साह्याने त्याने रामाच्या रथाचा ध्वजस्तंभ कापून टाकला. आणखी काही बाण फेकून त्याने रथाचे घोडे घायाळ केले.

रामाचा संहार करण्यासाठी ही वेळ योग्य आहे असा विचार करून रावणाने वज्रायुधासारखा शक्तिशाली एक

३५. रावणाचा मृत्यु

त्रिशूल हाती घेतला. काळाकुट्ट धूर ओकून लाल-पिवळ्या ज्वालांनी युक्त तो त्रिशूल महाभयंकर दिसत होता.

त्या जळत्या त्रिशूलाला हातात धरून रावण म्हणाला-"रामा, हा तुझा मृत्यु बघ! एका क्षणात हा तुला नि लक्ष्मणाला जमिनीवर लोळवील. माझ्या बहिणीचा अपमान, पुत्रांचा वध व अनेक राक्षस-वीरांचा संहार करणाऱ्या तुझा मी आता सूड घेणार आहे." असं म्हणून रावणाने रामाच्या दिशेने त्रिशूल फेकला.

चारी बाजूंना अग्निज्वाला पसरवीत, दाट धूर ओकून संर्वत्र अंधकार पसरवीत तो त्रिशूल महान वेगाने रामाकडे येऊ लागला. रामाने आपले जे बाण त्याच्यावर टाकले, ते सर्व जळून भस्म झाले. रावणाचे हे महास्त्र किती बलाढ्य आहे हे जाणून रामाने ताबडतोब इंद्राने रथा बरोबर पाठवलेल्या महाशक्तीचा त्या अस्त्राविरुद्ध उपयोग केला. इन्द्राच्या महाशक्तीशी टक्कर झाल्यावर रावणाचे अस्त्र निस्तेज झाले. दोन तुकडे होऊन ते खाली पडले.

आता रामाचा उत्साह वाढला, त्याने रावणाविरुद्ध अनेक अस्त्रांचा उपयोग केला. आपल्या त्रिशूलाचा भंग झालेला पाहून रावणाचे अंत:करण धडधडू लागले, भयाने त्याचा थरकाप झाला. रामाच्या बाणांपासून आपले संरक्षण करणे त्याला दुरापास्त झाले. रावणाच्या रथाच्या सारथ्याने ही गोष्ट ओळखली व तो रणांगणापासून रथ दूर घेऊन गेला. राक्षस भिऊन हाहाकार करू लागले.

रथ युद्धभूमीवरून जरा दूर गेल्यावर रावण शुद्धीवर आला. गगावून तो सारथ्याला म्हणाला-"अरे दुष्टा, माझ्या आज्ञेवाचून तू असा रथ रणांगणापासून दूर का आणलास? तू मला भ्याड नि असमर्थ का समजतोस? मला काय शक्ति युक्ति माहीत नाही? मी काय पराक्रमी नाहीय? माझा अपमान होईल असं हे निर्बुद्ध काम तू का केलंस? हे काम

करण्यासाठी शत्रूने तुला लाच तर दिली नाही? चल, ताबडतोब रथ युद्ध-भूमीवर घेऊन चल."

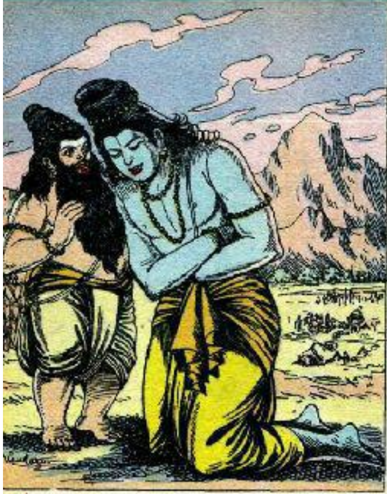
या कठोर बोलण्याने सारथ्याचा चेहरा पडला, तो रावणाला म्हणाला-"प्रभु, मी आपला हित-चिंतक आहे. म्हणूनच रथ मी रणांगणावरून इकडे घेऊन आलो. रामाशी प्रखरपणे लढणे आपणास शक्य नव्हते. आपण बरेच थकलेले आहात. इतकेच नव्हे तर रथाचे घोडे ही थकलेले आहेत. सर्वांनाच थोडी विश्रांति आवश्यक होती. म्हणून मी रथ बाजूला घेऊन आलो. मला वाटते आपण ही थोडा आराम करावा. याशिवाय माझ्या मनी अन्य कोणता ही विचार नाही. जे झालं ते झालं, आता आपली काय आज्ञा आहे?"

सारथ्याचं हे सर्व बोलणं ऐकून रावणाने त्याची राजभक्ति व समयसूचकता यांची मनातल्या मनात प्रशंसा करीत आपल्या हातातील बहुमूल्य रत्नकंकण त्याच्या हातात घातले व म्हणाला-"तुझ्या राजभक्तीवर खुश होऊन मी तुला हे बक्षिस देत आहे. आता मी केवळ एकाच बाणाने रामाचा संहार करणार आहे. मी दमलो-भागलो आहे असा विचार जरा सुद्धा मनात आणू नको. ताबडतोब रथ युद्धभूमीवर घेऊन चल."

तेव्हा सारथ्याने रावणाच्या रथाला रणांगणावर नेऊन रामाच्या रथासमोर उभे केले.

त्यावेळी राम खूप थकलेला होता, रावणाशी युद्ध करण्याच्या स्थितीत तो नव्हता. राम-रावणाचं युद्ध पाहण्यासाठी जमलेल्या देवात महर्षि अगस्त्य ही होते, त्यांच्या लक्षात ही गोष्ट आली. ते त्रिकालज्ञ होते. ते रामाला म्हणाले-"हे राम, तुझा थकवा दूर करण्यासाठी नि तुझ्यात पुन्हा युद्धोत्साह जागृत करण्यासाठी मी तुला आदित्य स्तोत्र सांगतो. हे एक प्रभावकारी सर्वोत्तम स्तोत्र आहे. त्याचा जप करून तू बलशाली हो

आणि रावणाशी युद्ध कर." असं म्हणून त्यांनी रामाला आदित्य हृदय स्तोत्राचा उपदेश केला नि ते अंतर्धान पावले.

रामाने भक्तिपूर्वक त्या स्तोत्राचा तीनदा जप केला. तेव्हा त्याच्यात नवीन शक्ति व उत्साह संचारला. तो मोठ्या उत्साहाने आपले धनुष्य-बाण सावरून महाप्रतापी इंद्राच्या रथासह रावणाशी युद्ध करण्यासाठी सज्ज झाला.

राम रथाचा सारथी मातलीला म्हणाला-"मातली, आता मी या रावणाचा निश्चित वध करणार! तू सावधान राहून हुषारीने रथ चालव. तू देवेन्द्र इंद्राचा सारथी असल्यामुळे मी तुला काही अधिक सांगण्याची गरज नाही. तरी पण तुला सावधान करण्यासाठी मी आपलं कर्तव्य करीत आहे. चूकून तू कुठे घसरू नकोस."

मातली मंदस्मित करीत म्हणाला-"आपण जरा ही काळजी करू नका, चला."

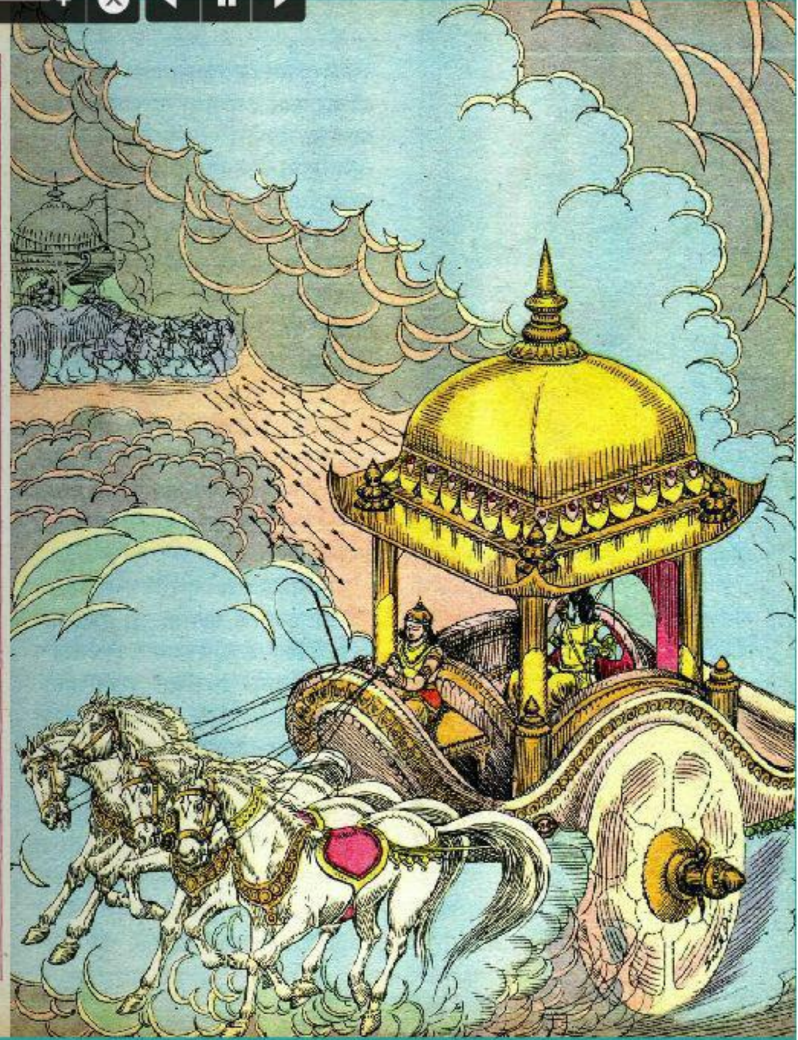
राम रथावर बसताच मातलीने घोड्यांना टाच दिली. घोडे वायुवेगाने दौडू लागले. रथाच्या प्रचंड गतीमुळे रणभूमीवर धूळ उडू लागली व ती रावणाच्या चारी दिशांना पसरून राहिली. मातलीच्या हुषारीने हे सर्व घडून आले होते.

हे सर्व पाहून रावणाचा क्रोध भडकला आणि रामावर तो बाणांचा वर्षाव करू लागला.

आता रामाने इन्द्राने पाठवलेले धनुष्य हाती घेऊन रावणावर बाण सोडायला सुरुवात केली. मोठ्या उत्साहाने तो रावणाशी युद्ध करू लागला.

पाहता पाहता राम-रावणाच्या या युद्धाने भयानक रूप धारण केले. दोन्ही पक्षातील नामांकित वीर हे भयानक युद्ध आश्चर्याने पाहू लागले. त्यांच्या चेहऱ्यांवर भय स्पष्ट दिसत होते. राम नि रावण-युद्धात अशी शर्थ करीत होते की जणू हेच त्यांचे अंतिम युद्ध आहे.

अशा रीतीने दोघात काही वेळ युद्ध

चालू राहिले. तेव्हा रामाने एक तीक्ष्ण बाण सोडला. त्याने रावणाचे डोके धडापासून अलग केले. पण त्याच क्षणी रावणाच्या शरीरावर आणखी एक शीर्ष उगवले.

रामाने आणखी एक बाण फेकून ते डोके ही उडवले. ते खाली पडत होते, एवढ्यात रावणाच्या धडावर आणखी एक डोके उगवले.

अशा रीतीने रामाने रावणाची एकशे एक डोकी उडवली. तरी प्रत्येक वेळी एक नवीन डोके उगवत राहिले. रावणाला मृत्यु आला नाही. हे पाहून रामाला फार आश्चर्य वाटले. यापूर्वी दंडकारण्यात विराधाला मारण्यासाठी नि क्रौंचारण्यात कबंधाला मारण्यासाठी ज्या बाणांचा उपयोग रामाने केला होता, ते बाण आता निरुपयोगी ठरत होते. असं का होतंय हे रामाच्या लक्षात येईना.

राम व रावण यांनी अशा रीतीने सात दिवस व सात रात्री अविश्रान्त युद्ध केले. रामाचे बाण रावणावर का यशस्वी होत नाहीत याचं रहस्य मातलीला माहीत होतं. कारण अजून रावणाच्या मृत्यूची वेळ आलेली नव्हती.

आठव्या दिवशी ती वेळ आली. हे जाणून मातली रामाला म्हणाला-"रामा, आता हीच वेळ आहे. उशीर न करता या रावणावर ब्रह्मास्त्र टाकून याचा वध करावा."

मातलीच्या या सूचनेनुसार रामाने एकाद्या भयानक सापासारखा एक बाण हाती घेतला. तेच ब्रह्मास्त्र होतं आणि महान तेजाने प्रज्वलित झालं होतं. ब्रह्मदेवाने इंद्रासाठी एकदा हे अस्त्र बनवलं होतं. ते फार जड होतं आणि त्याला पंख होते. वज्रासमान कठोर शस्त्रांचा ही ते नाश करून टाकीत असे.

अशा सर्वशक्तिमान महास्त्राला रामाने वेदोक्त मंत्रांनी अभिमंत्रित केले आणि आपल्या धनुष्याची प्रत्यंचा खेचून ते अस्त्र रावणावर फेकले. तो बाण

रावणाच्या छातीत घुसला आणि रावण गतप्राण झाला.

रावण आपल्या रथाखाली पडला. त्याचे धनुष्य व बाण ही त्याच्या हातातून सुटले.

आपल्या राजाचा मृत्यु झालेला पाहून राक्षस ओक्साबोक्शी रडू लागले आणि लंका-नगरीकडे पळून जाऊ लागले. वानर रामाचा जयजयकार करू लागले नि वृक्ष व शिला हाती घेऊन राक्षसांना पिटाळून लावू लागले.

रावणाचा वध झाल्यावर देवदुंदुभी वाजू लागल्या. आकाशातून पुष्पवृष्टि झाली. वानरांबरोबर आकाशातून देव, गंधर्व, यक्ष, किन्नर, किंपुरुष व चारण यांनी रामाची तोंड भरून स्तुति केली.

सुग्रीव नि अंगद यांना अत्यानंद झाला. विभीषण आणि वानर-नेत्यांनी राम-लक्ष्मणाचा जयजयकार केला.

आपल्या मोठ्या भावाच्या मृत्यूमुळे विभीषणाचे मन कष्टी झाले. सीतेच्या अपहरणाचे पाप केल्यामुळेच रावणावर हे दुर्मरण ओढवले, अन्यथा तो एक महापुरुष होता. तो विद्वान्, निष्ठावान्, पराक्रमी व महातपस्वी होता.

भावाच्या मृत्यूमुळे दुःखी झालेल्या विभीषणाचे शांतवन करीत राम म्हणाला-"रावण भ्याडाप्रमाणे मेलेला

नाही. वीराप्रमाणे युद्ध करून त्याने वीरगति मिळवली. किती ही महान् वीर असला तरी युद्धभूमीवर मृत्यु येणे क्रमप्राप्त आहे, वीरगति मिळालेल्या अशा हुतात्म्यासाठी त्याच्या नातेवाईकांना दुःख वाटू नये."

रामाचे हे बोलणे ऐकून विभीषण मनात शांत झाला. नंतर रामाची परवानगी घेऊन विभीषणाने आपल्या मोठ्या भावाची उत्तरक्रिया विधिवत् करण्याची व्यवस्था केली.

रावणाच्या मृत्यूची वार्ता समजल्यावर त्याच्या बायका अंतःपुराच्या उत्तर-मार्गे रणांगणावर आल्या व प्रेताला विलगून

आक्रोश करू लागल्या. रावणाची ही दुर्दशा पाहून शोकावेगात त्या काही बोलत ही राहिल्या.

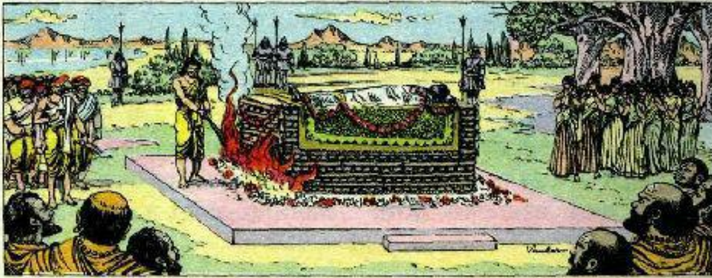
हदय विदारक स्वरूपात रडत मंदोदरी दु:खाने म्हणाली-''तिन्हीं लोकांवर विजय प्राप्त करून देवतांनी प्रशंसा केलेल्या आपली ही दुर्दशा! आणि ती ही एका सामान्य माणसाच्या हातून! प्राणनाथ, हा क्षण आपल्या नशीबी असेल असं मला कधी ही वाटलं नव्हत!''

''विभीषणा, या दु:खी बायकांना लवकर अंत:पुरात पाठव आणि आपल्या भावाची अंत्येष्टि-क्रिया शक्य तितक्या लवकर होऊ दे.'' रामाने विभीषणाला सुचवले.

विभीषणाच्या मनात एक धर्म-शंका उत्पन्न झाली. मोठा भाऊ रावण महान् ज्ञानी आणि धर्मनिष्ठ असला तरी परस्त्रीचे अणहरण करून अत्यंत कुकर्मी झाला होता. अशा नीच पुरुषाच्या प्रेताचा अग्नि-संस्कार आपण स्वत: करणं धर्मसंमत होईल का? या कार्यामुळे आपण अधर्मी तर म्हणविले जाणार नाही न?

ही शंका त्याने रामापुढे व्यक्त केली, तेव्हा राम म्हणाला ''रावणाचे दुसरे सद्गुण आपण विसरून चालणार नाही. त्यांची प्रशंसाच केली पाहिजे. आपल्या थोरल्या भावाची उत्तर-क्रिया तुझ्या हातून घडणं पूर्ण धर्मसंमत आहे. विभीषणा, आता उशीर करू नकोस.''

ब्राह्मणांनी चंदनाच्या लाकडांची चिता रचली. त्यावर एक वस्त्र टाकून रावणाचे शव चितेवर ठेवले. शास्त्रोक्त संस्कार करून विभीषणाने चितेला अग्नि दिला. यानंतर स्नान करून जल-तर्पण केल्यावर रावणाच्या बायकांना लंकेत परत पाठविण्याची व्यवस्था केली. हे सर्व झाल्यावर विभीषण थेट रामाकडे पोचला.

दोन मित्र

अरविंदपुर मध्ये अतुल नावाचा एक तरूण रहात असे. वीस वर्षांचा अतुल अनेक विद्या व कलात प्रवीण होता. त्याच्या वडिलांनी एक दिवशी त्याला काही पैसे दिले नि म्हणाले-''बेटा, तू शहरात जा आणि आपल्या बुद्धीच्या बळावर खूप पैसे मिळवून परत ये.''

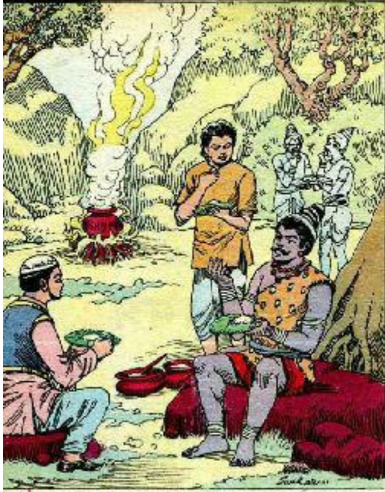
पित्याचे आशीर्वाद घेऊन अतुल शहराकडे जायला निघाला. जंगलातील रस्त्याने जाता जाता मधेच एका झाडाखाली थोडा आराम करण्यासाठी तो बसला.

थोड्याच वेळात त्याच्याच वयाचा एक दुसरा तरूण तेथे आला. गप्पा-गोष्टी करीत असता अतुलच्या लक्षात आले की त्याचं नाव आहे अब्दुल्ला. तो पण अनेक विद्या व कला शिकला आहे आणि त्याच्या वडिलांनी ही त्याला पैसे कमवण्यासाठी शहराकडे पाठवलंय!

अतुल नि अब्दुल्ला यांची चांगली दोस्ती जमली. दोघांनी निश्चय केला की शहरात दोघे ही एकत्र राहूं. आपला कधी ही विरह होऊ नये. दोघे एकमेकांना खूप आवडले.

. ते दोघे गप्पा मारीत बसले होते, एवढ्यात काही जंगली माणसं तिथं आली. त्यांचा पुढारी म्हणाला-''आमच्या देवीला बळी देण्यासाठी आम्ही एक माणूस शोधीत आहोत. आम्हाला एकच माणूस पाहिजे. तुम्ही दोघे विचार करून ठरवा की आमच्या बरोबर यायला कोण तयार आहे. नाहीतर आम्ही दोघांना ही घेऊन जाऊं.''

अतुल आणि अब्दुल्ला दोघांनी आपापसात विचार-विनिमय केला. दोघे ही आस्तिक होते. दोघांचा ही

प्रामाणिकपणावर विश्वास होता.

दोघे जण चर्चा करीत होते आणि वेळ जात होता. हब्शांचा पुढारी उतावळेपणाने म्हणाला-"असंच किती वेळ बोलत राहणार? आम्हाला उशीर होतोय."

"मी तुमच्याबरोबर येणार! याला राजी करा न." अब्दुल्लाने विनंती केली.

"नाही, मी येणार तुमच्या बरोबर! याला राजी करा न." अतुलने प्रार्थना केली.

हब्शांच्या सरदाराला मोठं आश्चर्य वाटलं. मरण्यासाठी यांच्यात ही चढाओढ! तो म्हणाला-"तुमच्यासारखी माणसं विरळाच! आता तुमच्यापैकी एकाला प्रथम बळी देऊं, आणि सहा महिन्यांनतर पौर्णिमेच्या यात्री दुसऱ्याला. आमची देवी खुश होऊन जाईल नि आमचं कल्याण करील." असं म्हणून हब्शांनी त्या दोघांना आपल्या बरोबर घेतलं नि ते आपल्या घरी निघाले.

सर्व जण जेव्हा हब्शांच्या वस्तीत पोचले तेव्हा काही विचार करीत अब्दुल्लाने अतुलला विचारले-"माणसाने माणसाचा बळी दिला म्हणजे काय देवी प्रसन्न होते?"

अतुलने सांगितलं-"हे यांचं सर्वांचं अज्ञान आहे."

दुसऱ्या दिवशी हब्शांचा पुढारी जेव्हा त्यांच्याकडे आला तेव्हा ते म्हणाले-"पूर्णिमेला अजून दहा दिवस आहेत. तोपर्यंत आमच्या कडून तुमचा खूप फायदा होऊ शकेल. आम्ही पुष्कळ अशा गोष्टी जाणतो ज्या तुम्हाला ठाऊक नाहीत. तुम्ही त्या जाणून घेतल्या तर तुमचा फायदा होईल."

सरदाराने त्यांचं हे म्हणणं मान्य केलं. तेव्हा अतुल व अब्दुल्ला यांनी प्रथम हब्शांना स्वयंपाक करायला शिकवलं. दोनच दिवसात चांगले पदार्थ खायला मिळाल्यावर हब्शी लोकं खुश झाले नि म्हणाले-"असं जेवण आम्हाला यापूर्वी कधी मिळालं नव्हतं. हे तर फारच छान आहे."

अतुल नि अब्दुल्ला यांनी त्यांना पुराणातील नीतिकथा ऐकवल्या. सर्व गोष्टींचा उद्देश एकच होता. माणसातील स्वार्थ गुण नष्ट व्हावा आणि त्याच्यात मानवतेचा अंकुर रुजावा.

खुश होऊन तो त्यांना म्हणाला-"दोघांच्या गोष्टी ऐकून मला नगरवासियांच्या जीवनाबद्दल बरीच माहिती मिळाली. आता मला पटलंय की आमचं नरबलि देणं हे चुकीचं आहे. पण दुसरीकडे अशी भीति पण वाटती आहे की जर देवीला क्रोध आला, तर ती आमच्या जातीचा सत्यानाश करील."

"नरबळी दिल्याने कोणती ही देवी प्रसन्न होत नाही. जर तुम्ही ही प्रथा मोडून टाकली तर तुम्ही ही चांगले नागरिक व्हाल व सुख-शांतीचं जीवन जगाल!" अब्दुल्लाने आपला पाठ दिला.

"नरबळी न दिला तर देवी रागावणार नाही हे तू सिद्ध करून दाखव." असं सांगून हब्शांचा सरदार तेथून निघून गेला.

अतुल आणि अब्दुल्ला यांनी बराच विचार करून एक योजना तयार केली. दुसऱ्या दिवशी हब्शांचा सरदार जेव्हा आला तेव्हा अतुल त्याला

म्हणाला-"येत्या पूर्णिमेला तू देवीला माझा बळी दे. त्या वेळी माझा मित्र अब्दुल्ला तुला एक मंतरलेली तलवार देईल. जर देवीला माझा बळी इष्ट असेल तर मी मरून जाईन आणि जर देवीची तशी इच्छा नसेल, तर तुझी तलवार मला मारायला असमर्थ सिद्ध होईल!"

हब्शांच्या सरदाराला ही गोष्ट अद्भुत वाटली. तो म्हणाला "जर खरोखरीच तलवार तुला मारू शकली नाही तर मी मान्य करीन की देवीला नरबळी पसंत नाही."

मध्यंतरी अबुल्लाने सरदाराकडून एक तलवार मागून घेतली. आपल्या जवळ

असलेला लोहचुंबक त्या तलवारीवर तो असा घासत राहिला की ती तलवार चुंबक बनून गेली. तसेच एका लोखंडी तारेवर त्याने आपला चुंबक घा-घासून तिला ही चुंबक बनवून टाकलं. नंतर ती लोखंडी तार अतुलच्या गळ्यात बांधली. प्रथम निरनिराळे प्रयोग करण्यात आले. बळी देण्याची तलवार अतुलच्या गळ्यापाशी येताच विकर्षणामुळे मागे ढकलली जाऊ लागली. आपल्या प्रयोगाचा हा परिणाम पाहून विज्ञानाच्या चमत्काराच्या आधारे हब्शांना बदलून टाकण्याचा त्यांनी निश्चय केला. शेवटी त्यांच्या ही जीवन-मरणाचा प्रश्न होताच!

चुंबकाला उत्तर व दक्षिण ध्रुव असतात आणि सजातीय ध्रुव एकमेकांपासून दूर फेकले जातात व विजातीय ध्रुव एकमेकांकडे आकर्षिले जातात. विज्ञानातील या सिद्धांताच्या आधारावर दोस्तांनी बळीची तलवार व गळ्यात बांधण्याची तार यांची योजना केली. आता प्रयोगाच्या दिवसाची ते दोघे ही वाट पाहू लागले.

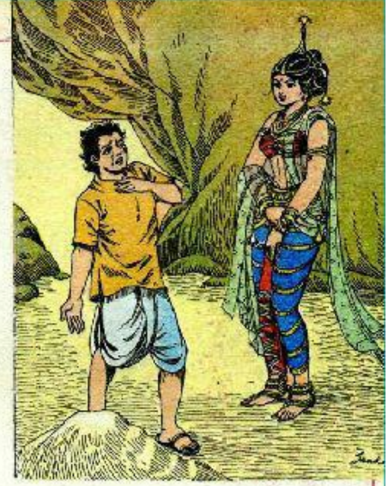
पूर्णिमेचा दिवस आला. अतुल बळी जाण्यासाठी तयार झाला. मित्रांनी जसा विचार केला होता, तसंच सर्व काही घडलं. हब्शांचा सरदार जेव्हा तलवार अतुलच्या माने पर्यंत आणी, तेव्हा विकर्षणामुळे तलवार मागे ढकलली जाई. आणि सर्वांहून अधिक सरदाराला वाटलं की देवी या बळीला अनुकूल नाही.

तीन वेळा प्रयत्न करून जेव्हां असंच घडलं तेव्हा सरदाराने हातातील तलवार फेकून दिली आणि अतुलला बलिवेदीवरून उठवून बाजूला उभे केले. दोन्ही मित्रांच्या पायांवर डोकं ठेवून तो म्हणाला-"तुम्ही दोघे खरोखर महान् आहात. आमच्या देवीच्या मनातील विचार आमच्यापेक्षा तुम्हालाच अधिक चांगले माहीत आहेत. शेवटी तुम्ही दोघांनी हे सप्रमाण सिद्ध करून दाखवलं. आम्ही आता नरबळी देणार नाही व

सुनागरिक बनून जीवन जगू; पण एक अडचण दिसतीय. नागरिकांमध्ये जाऊन राहण्यासाठी आमच्यापाशी पैसा कोठे आहे? तुम्ही आमच्यावर एक उपकार करा. इथे जवळच डोंगरात एक लेणे आहे. त्या लेण्यात डोंगरी राक्षस राहतात. आम्ही कधी त्यांना पाहिलं नाही, पण आमच्या जमातीत वर्षानुवर्षे असे बोलले जात आहे. त्या राक्षसांकडे पुष्कळ सोनं व पैसा आहे असं ही आम्ही एकतो. त्या लेण्यात कोणी गेलं तर जिवंत परत येत नाही. तुम्ही दोघे जण तेथे जाऊ शकाल असं मला वाटतं. तुमच्याकडून आम्हाला एवढीच मदत पाहिजे की तुम्ही तिथे जा आणि तेथील धन आम्हाला आणून द्या.

सरदाराला आपल्या पायांवरून उठवीत दोन्ही मित्रांनी वचन दिलं की ते त्याचा मनोरथ पूर्ण करतील. लेण्यात जाण्याचं धाडस कुणी तरी एकानंच करावं असं त्यांना वाटलं, कारण प्रत्येक जण दुसऱ्याचा जीव वाचवू इच्छित होता. पण जेव्हा ते जमलं नाही तेव्हा दोघांनी मिळून हे धाडस करण्याचा निर्णय घेतला.

हब्शांच्या सरदाराने दोघांना डोंगरी लेण्यापर्यंत नेऊन सोडलं. लेण्यात मिट्ट अंधार होता. धाडसपूर्वक दोन्ही दोस्त आत गेले. आंधळ्यासारखे दोघे ही काही अंतर चालून गेले.

काही अंतर गेल्यावर त्यांना एक उंच सडपात्तळ माणूस दिसला. खोकत-हसत तो म्हणाला-"तुम्ही दोघे ही गा, छान गाणे गा. मला ज्याचं गाणं आवडेल त्याला मी खजिना दाखवीन आणि ज्याचं गाणं मला आवडणार नाही, त्याला ठार मारून टाकीन."

दोन्ही मित्रांनी गोड आवाजातच गीते गायिली. त्यांची गाणी ऐकून तो दुबळा-हाडकुळा माणूस आनंदाने नाचू लागला. गायन संपताच अतुल खाली पडला. हे पाहून अब्दुल्ला रडत म्हणाला-"जर माझा मित्र जिवंत राहणार नसेल, तर माझी ही जगण्याची

इच्छा नाही. माझा मित्र केव्हा जिवंत होईल सांग झटपट!"

तो काडी-पैलवान काहीच बोलला नाही. अब्दुल्लाला घेऊन तो तेथून निघाला. अब्दुल्लाला एक विशाल महाल दिसला. त्या महालात जेथे पहाल तेथे सोनं, चांदी नि रत्नजडित दागिने दिसत होते. इतकी सारी संपत्ति पाहून अब्दुल्लाचे डोळे दिपून गेले.

त्या दुबळ्या माणसाने सांगितले-"हा सर्व खजिना आता तुझा झाला, समज. अजून ही तू आपल्या मित्राला ज़िवंत पाहू इच्छित असलास, तर तो जिवंत होईल. पण त्याच क्षणी ही सर्व संपत्ति अदृश्य होऊन जाईल. नीट विचार करून मला सांग की तुला संपत्ति पाहिजे की मित्र?"

क्षण भर सुद्धा विचार न करता अब्दुल्ला ताबडतोब म्हणाला-"मला माझा मित्रच पाहिजे!"

दुसऱ्याच क्षणी तो महाल, त्यातील ती संपत्ति नि तो दुबळा माणूस सर्व दिसेनासे झाले आणि अब्दुल्लाच्या समोर त्याचा मित्र अतुल येऊन उभा राहिला.

जे घडलं, ते सारं ऐकून अतुल म्हणाला-"सिद्ध झालं की जो परमेश्वरावर विश्वास ठेवतो, त्याचं कोणी ही काही नुकसान करू शकत नाही."

आता आणखी काय काय अद्भुत पहायला मिळणार आहे याचा विचार करीत दोन्ही मित्र पुढे निघाले. थोडं अंतर गेल्यावर त्यांना एक विशालकाय राक्षस दिसला. अतुल नि अब्दुल्ला यांच्याकडे प्रेमाने पहात तो म्हणाला-"तुमची दोघांची मैत्री महान् आहे. तुम्ही संपत्तीवर पाणी सोडलं! तुमच्या दोघांच्या पैकी कोण अधिक श्रेष्ठ हे विचार करून ही माझ्या लक्षात येत नाही. तुम्ही दोघे ही नीट विचार करा आणि मला सांगा की तुम्हा दोघात कोण अधिक महान् आहे?"

अतुलने धाडस करून विचारले-"तुम्ही कोण?"

"मला म्हणतात पर्वत राक्षस. ही लेणी ही माझी संपति आहे. तुमच्या पैकी कोण महान् हे समजलं म्हणजे मी माझ्या सुंदर कन्येचे त्याच्याशी लग्न लावून देणार आहे आणि येथील सर्व संपत्ति हुंडा म्हणून देणार आहे. दुसऱ्याला जिवंत जाळून खाऊन टाकून मग मी पाताळ लोकात जाईन." राक्षसाने आपल्या मनातील विचार सांगितला.

जरा बाजूला होऊन दोन्ही मित्रांनी आपापसात चर्चा केली. ते एका निर्णयाबर आले-"आता पर्यंत आपल्यावर झालेले साम-दाम प्रयोग यशस्वी झाले नाहीत. हा राक्षस भेदोपायाचा प्रयोग करू पाहतो आहे."

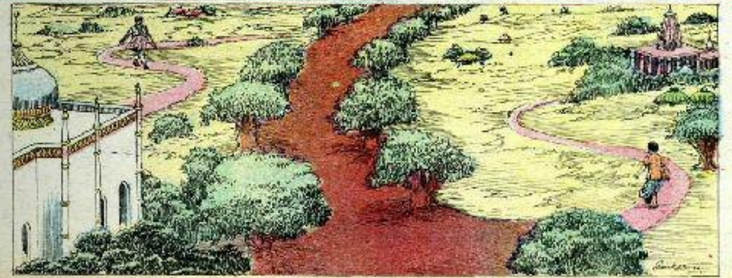
दोन्ही मित्रांनी नम्रपणे सांगितलं-"या जगात सगळे सारखेच आहेत. कोणी श्रेष्ठ, कोणी कनिष्ट नाही. महान कोणी असेल तर तो परमेश्वर! त्या परमेश्वराची आज्ञा आहे की तुझ्या सुंदर कन्येचा विवाह त्या हब्शांच्या सरदाराशी कर आणि तुझी सर्व संपत्ति त्याला हुंडा म्हणून दे. आम्हाला दोघांना शहरात जायचंय, आम्हाला शहराची वाट दाखवण्याची कृपा कर."

बस, दोन्ही मित्रांचे डोळे क्षण भर दिपून गेले. काय झालं हे त्यांना कळलंच नाही. त्यांनी जेव्हा डोळे उघडले तेव्हा ते शहराच्या वाटेवर होते.

दोघे काही अंतर चालून गेल्यावर त्यांना रस्त्याच्या एका बाजूला एक मंदिर नि दुसऱ्या बाजूला मशीद दिसली. परमेश्वराची प्रार्थना करायची संधि मिळाली म्हणून दोघांना ही आनंद झाला.

अतुल मंदिराकडे निघाला नि अब्दुल्ला मशिदीकडे. दोघे चार पाउले पुढे गेले असतील, तेवढ्यात एका विचाराने परत फिरले-"अरे, आपण तर अलग होत आहोत!"

दोघांकडे पाहून परमेश्वर विचार करू लागला-"हे दोघे ही किती चांगले आहेत. यांच्यात थोडा ही स्वार्थ नाही. अनेक अग्नि-दिव्यात यांची मैत्री तावून-सुलाखून निघाली. आपली मैत्री टिकून रहावी म्हणून यांनी मला प्रार्थना ही केली. पण आता माझ्या नावावर दोघे अलग होताना दिसताहेत!"

शिव्या आणि शाप

एका गावात पैसे व्याजाने देणारा एक सावकार रहात असे. तो महादुष्ट अन् पापी माणूस होता. त्यामुळे त्याला स्वप्नातही कधी परमेश्वर दिसत नसे; पण भुतंखेतं मात्र भरपूर दिसत.

या सावकाराने गावातल्या एका गरीब बाईला कर्ज दिलं होतं. ती बिचारी सहा मुलांची आई होती. तिचा नवरा अचानकच मरून गेला होता. एके दिवशी आपल्या कच्च्या बच्च्यांना एवढीशी पेज खाऊ घालण्याइतके ही पैसे हाती नसल्याने तिनं या सावकाराकडून तीस रुपये कर्जाऊ घेतले, अन् त्या रकमेपोटी तिने आपलं घर गहाण लिहून दिलं. त्याच्या पुढल्या वर्षी ती काही ते कर्ज फेडू शकली नाही. अुलट तिने आणखी पंधरा रुपये त्याच्या कडून कर्जाऊ घेतले. सावकाराने या कर्जाच्या व्याजाचा हिशोब करून व्यजावरही व्याज चढवून सगळा मिळून शंभर रुपये इतका हिशोब मांडला. बाईला धमकावून, कर्जाच्या एवजात सारं घरच घशात घालायचा विचार सावकाराच्या मनात, आला.

एके दिवशी सकाळीच त्या बाईकडून घर रिकामं करून घ्यायच्या विचाराने सावकार आपल्या घराबाहेर पडला. त्यावेळी आपल्या घराजवळून एक भूत जात असलेलं त्याला दिसलं.

आपण एका गरीब बाईचं घर जप्त करायला निघाल्याबद्दल सावकारानं भुताला सांगितलं. नंतर तिनं किती रक्कम कर्जाऊ घेतली, अन् त्यावर व्याज कसं चढत गेलं, अन् ती सारी रक्कम द्यायला ती कशी असमर्थ आहे, वगैरे हकिकत सावकाराने भुताला सांगून टाकली.

''बापरे! दोन वर्षही नाही झाली अन् मुद्दलापेक्षा व्याजच जास्त झालं! तुम्ही माणसं आम्हाला अुगीचच 'वाईट' म्हणून शिव्या देता, पण आमच्यापेक्षाही महान् व्यक्ति तुमच्यात आहेत की!'' भूत म्हणालं.

त्याच्या या बोलण्याचा सावकाराला जरा सुद्धा राग नाही आला. अुलट ती स्तुतीच मानून तो मनातल्या मनात मोठा खूश झाला.

दोघं बोलत बोलत चालत राहिले. वाटेत एका झोपडीतून एक आई आपल्या मुलाला रागावत असल्याचं ऐकू येत होतं, ''अरे मूर्खा, तुला एकादं भूत गिळून टाकील तर बरं वाटेल बघ मला! दार लावायला सांगितलं होतं ना मी तुला? बघ ते मेलं मांजर येअून सारं लोणी खाऊन पण गेलं! आता काय करू बाई मी?''

हे बोलणं ऐकून सावकार भुताला म्हणाला, ''अरे बघ, भोजनाची सोय झाली तुझी! ही बाई आपला मुलगा तुला देअून टाकायला तयार आहे. जा, अन् मजेनं त्या मुलाला खाअून टाक.''

भूत हसून म्हणालं, ''केवळ बोलण्यासाठीच बोलली ती बाई असं! खरंखुरं काही ती आपला मुलगा माझ्या हवाली नाही करणार. इतपत अनुभव आहे म्हटलं मला, इतकी छोटीशी बाबही कळत नाही होय मला?''

मग दोघं आणखी थोडे पुढे गेले.

एका ठिकाणी नवराबायकोंचं एक जोडपं भांडताना एकमेकांना म्हणत होतं, "भुतानं खाल्लं तुला तर बरं होईल!" ते ऐकून सावकार म्हणाला. "अरे ही तर फारच छान संधी! एकाच वेळी दोघांनाही गिळून टाकू शकतोस बघ तू! मग आता अुशीर कशाला?....."

पण तसं न करता भूत म्हणालं. "अरे या तर फक्त शिव्याच आहेत. शाप नव्हे काही, मला काय खरा शाप कळत नाहीं? तुला नसेल ते कळत! चल, पुढे जाअू."

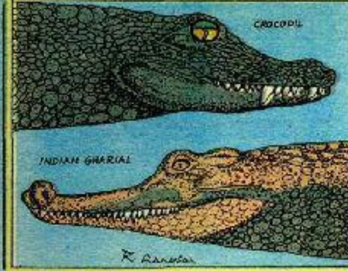
ते पुढे चालू लागले. चालता चालता आता त्या गरीब बाईचं घर आलं. सावकारानं दरवाजा ठोठावला, तेंव्हा त्या बाईनं दार अुघडत विचारलं, "काय झालंय बेटा!"

सावकार मख्खपणे म्हणाला, "काही नाही काकू! तुझं कर्ज तसंच आहे, मारुतीच्या शेपटा सारखं व्याजावर व्याज वाढत आता सारी रक्कम मिळून शंभर रुपये झालेत. दोन वर्षात तू तर एक दमडी ही फेडली नाहीस. हं तू तरी कशी देणार म्हणा! चल ठीक आहे, आता कर्जाची अन् घराच्या किंमतीची बरोबरी होअून गेलीय. घर रिकामं करून माझ्या हवाली करून आपलं कर्ज फेडून टाक पाहू!"

सावकाराचं हे बोलणं ऐकून मात्र ती बाई रागानं लाल होत जोरानं म्हणाली, "अरे निर्लज्या! तुझ्यासारख्याला एकाद्या भुतानं खाल्लं तर समाधान होईल बघ माझं! पंचेचाळीस रुपये देअून माझं घर हडप करू पहातोस होय मेल्या! पाजी कुठचा!" अन् झाडू आणायला ती आत वळली. इतक्यात तिथंच हजर असणाऱ्या भुतानं सावकाराला गिळून टाकलं. झाडू घेअून बाहेर आलेल्या बाईला सावकार न दिसल्याने हैराण होअून ती बडबडू लागली, "निर्लज्ज मेला! घाबरून पळून गेला असणार!" अन् ती आपल्या घरात निघून गेली.

बहुरूपा वसुन्धरा

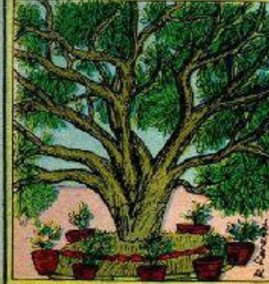
राक्षसी पालींच्या जातीशी संबंध

एके काळी पृथ्वीवर अस्तित्वात असलेल्या 'डायनोसोर' नावाच्या राक्षसी पालीच्या जातीशी आजच्या मगरी-सुसरींचे रूप व आकारात बरेच साम्य दिसून येते. या मगरी व सुसरी बहुधा मोठमोठे तलाव व नद्या यांच्या पाण्यात रहातात. या दोन प्रजाति म्हणजे 'क्रॉकाडोईल डी' व 'गॅनिआली डी.' यांच्या खाण्यापिण्याच्या सवयी अगदी एकसारख्या असल्या, तरी त्यांच्या चेहेऱ्याच्या आकारात मात्र फरक असतो. मगरींचे तोंड विशाल असून त्यांच्या खालच्या जबड्यातले सुळे खूप मोठे व तोंडाबाहेर आलेले दिसतात. सुसरींचे नाक पातळ व लांब असून त्यांच्या नाकपुड्या अुंच, अुचललेल्या अशा दिसतात. यांचे दात (सुळे) मात्र तोंडाबाहेर दिसत नाहीत.

डरकाळी फोडणारे वाघ

रागात आलेल्या वाघाचे कान अुभे असलेले दिसतात. अन् त्यांच्यावर गोल वळ्याही दिसतात. असे वाघ समोर आलेल्यावर एकदम झडप घालतात. वाघाचे कान जेंव्हा अुभे झालेले दिसत नाहीत, तेंव्हा समजावे की तो रागात आलेला नाहीय. अशा वेळी त्यांच्यासमोर कोणी आले तर अगोदर ते दाढा विचकून डरकाळी फोडतात, अन् मगच हल्ला चढवतात. भुंकणारे कुत्रे चावत नाहीत म्हणतात नं? तसेच हे डरकाळी फोडणारे वाघ लगेच झडप नाही घालत! कळले ना?

अतिप्राचीन आम्रवृक्ष

सर्वसाधारणपणे आंब्याचे झाड पन्नास वर्षे जगते. १७९२ मधे कृषिविद्यालयासाठी कोईमतूरला जी जमीन खरीदली गेली, त्यावर त्यावेळपर्यंत पन्नास वर्षे पूर्ण झालेला एक आम्रवृक्ष होता. तो आजही जिवन्त असून त्यावर अजून दरवर्षी २००० आंबेही लागतात. या झाडाचे वय जवळजवळ १४० वर्षे असावे असे अनुमान केले जाते. आपल्या देशातल्या या अतिप्राचीन आम्रवृक्षाच्या खोडाचा घेर २४ फूट असून अुंची आहे ४० फूट! याच्या फांद्या वजनामुळे तुटू नयेत, यासाठी योग्य ती खबरदारी घेतली जात आहे.